

Lemberge – Burgemeester Maenhautstraat
archeologisch vooronderzoek – maart 2014
J. HOORNE & N. HEYNSSENS

Colofon

Project
Lemberge – Burgemeester Maenhautstraat
Archeologisch vooronderzoek

Opdrachtgever:
Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen (VMSW)
Koloniënstraat 40
1000 Brussel

Uitvoerder:
De Logi & Hoorne bvba
Gentstraat 50 bus 2
9800 Deinze
BTW BE 0845.028.465
RPR Gent
www.dl-h.be

DL&H-Rapport 14
ISSN 2294-0790
© 2014 – De Logi & Hoorne bvba

Niets uit deze publicatie mag vermenigvuldigd worden, opgeslagen in geautomatiseerde gegevensbestanden en/of openbaar gemaakt worden onder enige vorm of wijze ook (digitaal, mechanisch, door fotokopie) zonder toestemming van De Logi & Hoorne bvba

Inhoud

Voorwoord	5
Administratieve fiche	5
1. Inleiding	6
2. Aanleiding en doel van het onderzoek	6
3. Geografische en bodemkundige situering	6
4. Archeologische voorkennis	8
5. Tijds kader	10
6. Methodologie	10
7. Resultaten algemeen en bodemkunde	14
8. Grafcirkel en urnengraven	17
9. Nederzettingssporen uit de late ijzertijd	21
10. Romeins of vroegmiddeleeuws grafveld	25
11. Historische nederzettingssporen	30
12. Afgebroken boerderij op een mogelijke walgrachtsite en recente percelering	32
13. Synthese en aanbevelingen	37
14. Conclusie	43
Bibliografie	43

Voorwoord

Midden maart 2014 voerde een team van De Logi & Hoorne bvba (DL&H) een archeologisch vooronderzoek uit in Lemberge. De terreinen langs de Burgemeester Maenhautstraat, ten zuiden van de Vatestraat en ten westen van de kerk zullen op termijn tot een woonverkaveling ontwikkeld worden door de Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen (VMSW). Dit rapport belicht alle aspecten van het onderzoek. In opeenvolgende hoofdstukken wordt aandacht besteed aan de aanleiding en het doel, de situering, de archeologische voorkennis, het tijds kader en de methodologie. De resultaten uitgewerkt per chronologische periode nemen het grootste deel van dit rapport in beslag. Tot slot volgen een conclusie en de aanbevelingen voor vervolgonderzoek.

Het project kende een vlot verloop door goede samenwerking met opdrachtgever de Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen en in het bijzonder Johan Criquiellion, waarvoor dank. Bij het Agentschap Onroerend Erfgoed wordt Nancy Lemay bedankt voor de administratieve opvolging van dit project. Guy De Mulder (UGent) wordt bedankt voor de determinatie van het aardewerk. Kraanfirma De Pourcq voerde het graaf- en dichtwerk uit en landmeter Jonas van Hooreweghe (Meet-Het) verzorgde het topografische luik.

Administratieve fiche

Site:	Lemberge – Burgemeester Maenhautstraat (LEM-BMS-14)
Ligging:	Terrein ten zuiden van de Vatestraat, ten westen van de Burgemeester Maenhautstraat, langs Sint-Aldegondiswegel
Lambert 72-coördinaten:	X: 107975, Y: 185780; X: 107987, Y: 185761; X: 108003, Y: 185734; X: 108008, Y: 185727; X: 108016, Y: 185712; X: 108030, Y: 185640; X: 108064, Y: 185651; X: 108065, Y: 185625; X: 108067, Y: 185606; X: 108028, Y: 185592; X: 108035, Y: 185572; X: 108063, Y: 185511; X: 108019, Y: 185494; X: 108033, Y: 185459; X: 108040, Y: 185461; X: 108051, Y: 185441; X: 108003, Y: 185415; X: 107990, Y: 185418; X: 107926, Y: 185570; X: 187977, Y: 185590; X: 107956, Y: 185633; X: 107987, Y: 185645; X: 107937, Y: 185754; X: 107961, Y: 185772 (hoekpunten projectgebied)
Kadaster:	Merelbeke, afdeling 3, sectie A, percelen 270G, 272D, 278B, 426B, 427B, 267C
Onderzoek:	vooronderzoek met ingreep in de bodem / proefsleuven
Opdrachtgever:	Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen
Uitvoerder:	De Logi & Hoorne bvba
Vergunning:	2014/065
Vergunninghouder:	Johan Hoorne
Vergunning metaaldetectie:	2014/065(2)
Vergunninghouder metaaldetectie:	Johan Hoorne
Bijzondere voorwaarden:	Bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Merelbeke - Burgemeester Maenhautstraat
Bewaarplaats archief:	De Logi & Hoorne bvba Gentstraat 50 bus 2 9800 Deinze
Grootte projectgebied:	2,6ha
Grootte onderzoeksgebied:	2,6ha
Termijn:	terreinwerk 10 t.e.m. 12 maart 2014 verwerking maart 2014
Archeologen:	Nele Heynssens Johan Hoorne
Verwachting:	ongekend; nabijheid kerk van Lemberge; Romeinse graven; vroegmiddeleeuwse nederzettingssporen; boerderij (op Ferrariskaart) en mogelijke voorgangers
Resultaten:	Grafheuvel uit vroege/midden bronstijd, Urnengraven uit late bronstijd/vroege ijzertijd, nederzetting uit late ijzertijd, Romeinse of vroegmiddeleeuws grafveld en nederzetting
Aanbeveling:	Vlakdekkend onderzoek

1. Inleiding

Archeologen van De Logi & Hoorne voerden in maart een archeologisch vooronderzoek uit in Lemberge in opdracht van de Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen. Op termijn wordt een sociale verkaveling gepland op het terrein langs de Burgemeester Maenhautstraat. De percelen werden met behulp van een patroon van lange parallelle proefsleuven en aanvullende kijkvensters getoetst op aanwezigheid van archeologische sporen. Tijdens het onderzoek werden tal van sporen gedocumenteerd, die een zeer interessant beeld werpen op het verleden van de site en een aanvulling vormen voor de kennis van diverse periodes in Lemberge, maar ook op bovenregionaal niveau. Een vervolgonderzoek op delen van het terrein is zeker aangewezen.

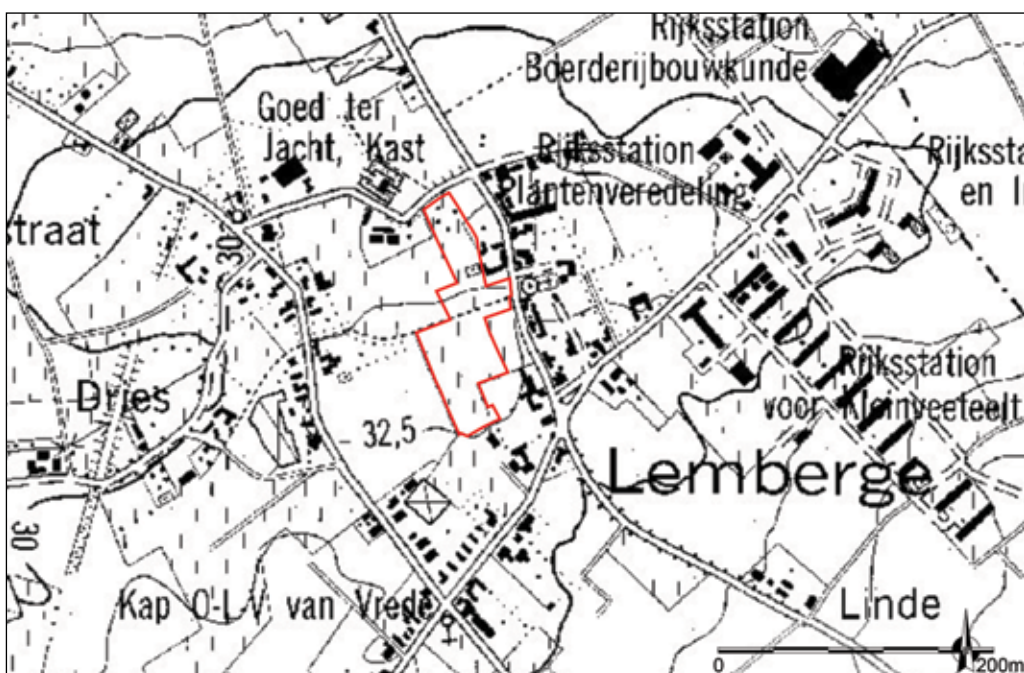
Onderstaande hoofdstukken behandelen dit archeologisch onderzoek tot in detail. Eerst worden de aanleiding en het doel van deze prospectie toegelicht. Vervolgens is er een situering op geografisch en bodemkundig vlak, gevolgd door de archeologische voorkennis. Verder wordt de gehanteerde methodologie behandeld, alsook het tijds kader van het project. De resultaten van dit onderzoek komen per periode aan bod, gevolgd door een conclusie waarna ook aanbevelingen voor het vervolgonderzoek worden geschetst. De digitale bijlage bevat een volledig grondplan, een sleuven-, een sporen- en een vondstenlijst, een selectie van de terreinfoto's, de Harrismatrices en de digitale versie van dit rapport.

2. Aanleiding en doel van het onderzoek

De VMSW plant op termijn de aanleg van een sociale verkaveling op de percelen tegenover de kerk van Lemberge. De bouw van huizen en wegen zou het mogelijk aanwezige archeologisch bodemarchief vernietigen. Op vraag van het Agentschap Onroerend Erfgoed worden de terreinen eerst aan een archeologisch vooronderzoek onderworpen. Het doel van dit vooronderzoek is nagaan of er archeologische sporen aanwezig zijn en hun verspreiding, aard en datering vaststellen. Hierbij wordt aandacht besteed aan de bewaring en de wetenschappelijke relevantie van de aangetroffen relictten. Op basis van de resultaten wordt geëvalueerd of er een geheel of gedeeltelijk verder onderzoek noodzakelijk is van dit bodemarchief. Bijkomend worden ook aanbevelingen geformuleerd voor dit mogelijk vervolgonderzoek.

3. Geografische en bodemkundige situering

Het projectgebied bevindt zich in Lemberge, een deelgemeente van Merelbeke (provincie Oost-Vlaanderen). Het gaat om de percelen ten westen van de Burgemeester Maenhautstraat en ten zuiden van de Vatestraat. Deze gronden liggen ten westen van de dorpskern van Lemberge en worden doorkruist door een oude voetweg, de Sint-Aldegondiswegel, die uitgaat op de kerk

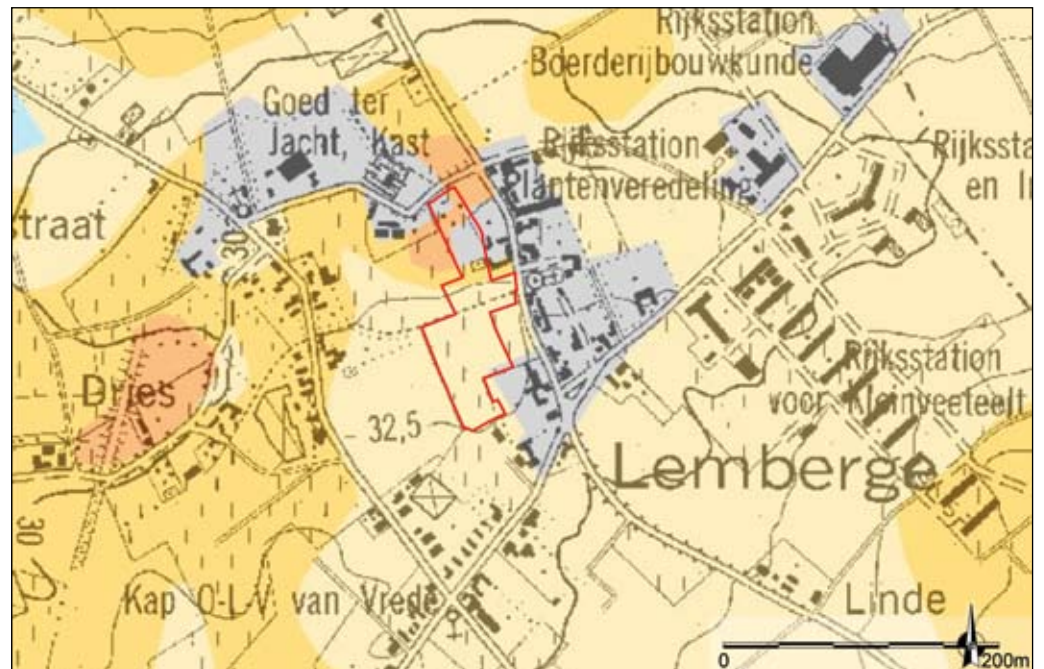
Figuur 1: Het projectgebied aangeduid op een uittreksel van de topografische kaart (© www.agiv.be)

en ONO-WZW georiënteerd is. Het onderzoeksgebied is circa 2,6ha groot en omvat kadastraal de percelen 270G, 272D, 278B, 426B, 427B, 267C van afdeling 3, sectie A van de gemeente Merelbeke. Het terrein was in gebruik als akkerland.

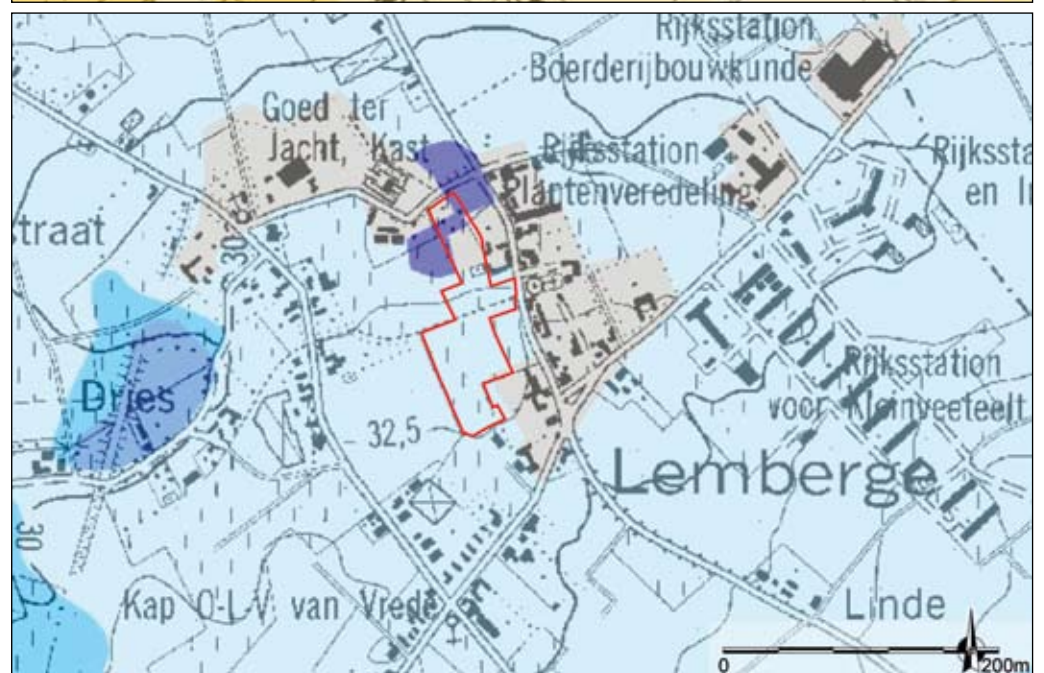
Bodemkundig zijn de percelen ten zuiden van de voetweg gekarteerd als een droge zandleembodem met textuur B horizont of met weinig duidelijke kleur B horizont (Lba0). Ten noorden van de voetweg verandert de bodem over een smalle band van droge zandleem (Lba0), naar een matig droge zandleembodem met textuur B horizont of met weinig duidelijke kleur B horizont (Lca0). In het noorden ligt een natte zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (Lhc). Op het projectgebied in het noorden staan enkele zones gekarteerd als bebouwd (OB).

Op basis van de hoogtemetingen van de landmeter en de topografische kaart ligt het laagste punt van het terrein in de noordelijke hoek (30,77m TAW). Ter hoogte van de verbreding in het projectgebied stijgt het terrein eventjes sterk. Het centrale gedeelte van het terrein is bijna vlak tot zeer licht hellend het midden van het perceel (hoogste punt 33,74m TAW). In het uiterste zuiden hellen de percelen terug licht af naar het zuiden. Dit correspondeert goed

Figuur 2: Het projectgebied aangeduid op een uittreksel van de bodemkundige kaart met de textuurklassen (© www.agiv.be)

Figuur 3: Het projectgebied aangeduid op een uittreksel van de bodemkundige kaart met de drainageklassen (© www.agiv.be)

Figuur 4: Het projectgebied aangeduid op een uittreksel van een orthogonale luchtopname (© www.gisoost.be)

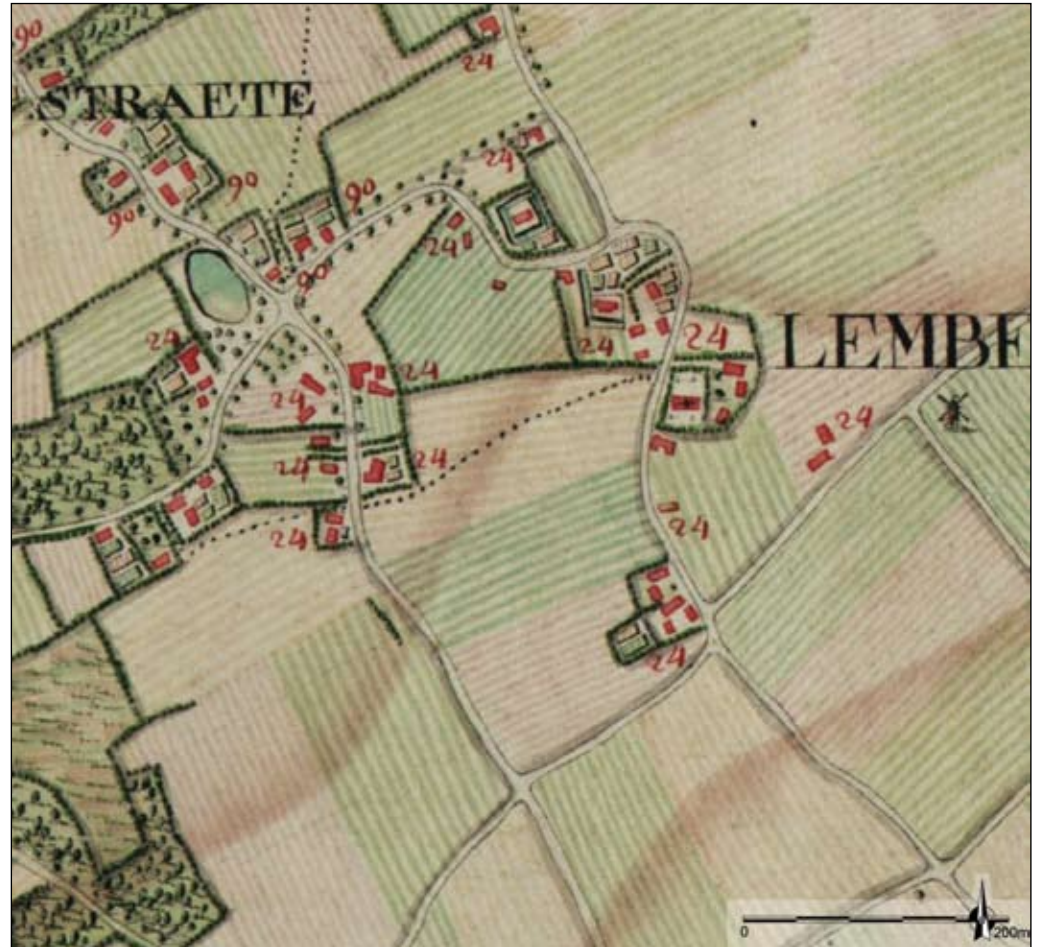
met de bodemkundige toestand, waarbij hoe hoger de gronden liggen, hoe droger ze zijn. Het projectgebied is ingeplant op de kop van een droge zandleemrug waarop ook de kerk van Lemberge is aangelegd. In het noorden van het projectgebied ligt de noordelijke flank van deze zandleemrug. In een ruimer kader ligt het projectgebied op de overgang van de zandleembodems en de lager gelegen zandbodems langs de Schelde ten noordwesten.

4. Archeologische voorkennis

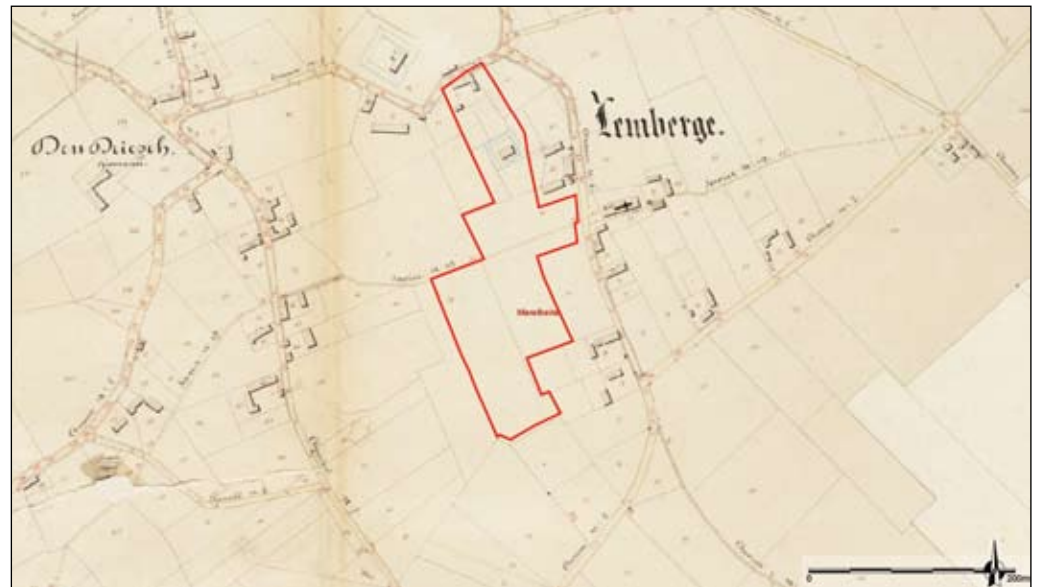
De oudste vermelding van Lemberge, als Lintberga gaat terug tot in de 10de eeuw. De kerk is gewijd aan de Merovingische heilige Sint-Aldegondis (630-684). Dit kan er op wijzen dat Lemberge toch eerder een ontstaan kent in de vroege middeleeuwen (DE GROOTE *et al.* 2012: 106). Op het projectgebied zelf zijn geen archeologische vondsten of onderzoeken gekend. Op basis van de Ferrariskaart (laatste kwart 18de eeuw) en de Poppkaart (tweede helft 19de eeuw) kan vastgesteld worden dat in het noorden van het onderzoeksgebied een site met walgracht aanwezig was. Deze zone komt overeen met het stuk dat op de bodemkaart als bebouwd gebied gekarteerd is. Iets verder buiten het projectgebied ligt in het noorden een tweede site met walgracht, dat op de Ferrariskaart zichtbaar is en momenteel nog als kasteeltje bewaard is. Ook op de atlas der buurtwegen (tweede kwart 19de eeuw) staan deze sites met walgracht afgebeeld. Op deze kaart zijn enkele kleinere percelen zichtbaar op het noordelijke deel van het onderzoeksgebied. Sommige van deze grachten zijn nog steeds als relict aanwezig op de kadastrale kaart. Op elk van deze historische kaarten is ook een voetweg aangeduid, waar tegenwoordig de Sint-Aldegondiswegel ligt, dwars door het projectgebied.

Aan de oostelijke zijde van de kerk van Lemberge, op slechts 120m ten ONO van de meest oostelijke hoek van het projectgebied zijn wel enkele archeologische vondsten gedaan. Naar aanleiding van enkele toevalsvondsten bij de aanleg van een woonwijk werd in de zomer van 2011 een klein archeologisch noodonderzoek uitgevoerd waarbij vondsten uit de Romeinse en vroegmiddeleeuwse periode zijn aangetroffen. Zes Romeinse brandrestengraven, mogelijk geclusterd in een klein grafveldje kwamen aan het licht, en enkele kuilen met metaalslakken en Merovingisch aardewerk die waarschijnlijk te interpreteren zijn als resten van ijzerproductie uit de vroege middeleeuwen (DE GROOTE *et al.* 2012: 104-106). Een kanttekening is de verkeerde positionering van dit onderzoek in de CAI (CAI-155796). Het eigenlijke onderzoek ligt ongeveer 130m ten ZZO van de gekarteerde polygoon.

Figuur 5: Een uittreksel van de Ferrariskaart met centraal de omgeving van het projectgebied
(© www.kbr.be)

Figuur 6: Het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen
(© www.gisoost.be)

In Lemberge zelf mag er dan slechts weinig archeologisch onderzoek zijn uitgevoerd, toch gebeurden op verschillende plaatsen in de gemeente Merelbeke al archeologische projecten. De belangrijkste zijn ongetwijfeld Merelbeke – Axxes (CAI-32391) en Merelbeke – Caritas (CAI-37084). Op Merelbeke – Axxes werden onder meer een grafheuvel uit de bronstijd en een Romeinse nederzetting aangetroffen (DE CLERCQ *et al.* 2002: 123). Bij Merelbeke – Caritas vonden onderzoekers een grafveld uit de laat-Merovingische tot Karolingische periode en een nederzetting met pottenbakkersoven uit de Karolingische periode (DE CLERCQ *et al.* 2004a: 10-11; DE CLERCQ *et al.* 2004b).

Merelbeke vertoont zeker aanwijzingen dat het tijdens verschillende periodes in het verleden bewoond was. Gezien de nabijheid van de kerk die op zijn minst volmiddeleeuws in oorsprong is, en de nabijheid van vroegmiddeleeuwse vondsten vlakbij het projectgebied, lijkt de kans behoorlijk groot dat ook binnen het projectgebied sporen uit het verleden worden aangesneden.

5. Tijds kader

Het terreinwerk startte op maandag 10 maart 2014. Het archeologisch team, bestaande uit projectleider Johan Hoorne en archeologe Nele Heynssens, werd bijgestaan door kraanman Pieter van firma De Pourcq. De eerste sleuf werd aangelegd in de noordwestelijke hoek van het terrein. Op woensdag 12 maart werd de laatste sleuf gegraven in de oostelijke hoek en werden de kijkvensters en bijkomende zoek sleuven aangelegd. Die namiddag met landmeter Jonas Van Hooreweghe (Meet-Het) de betonijzers, contouren van de sleuven, hoogtes en voornaamste sporen op. Op zondag 16 maart gingen de archeologen terug naar het onderzoeksgebied om een aanvullende coupe te zetten op een circulaire structuur opgemerkt in het grondplan, om zo de aard ervan te bepalen. De sleuven werden gedicht in de week van 17 maart door firma De Pourcq. De verwerking startte op donderdag 13 maart en werd afgerond op woensdag 26 maart. De rapportage werd gefinaliseerd in de week van 31 maart.

6. Methodologie

Een proefsleuvenonderzoek heeft tot doel de archeologische sporen op het terrein te evalueren. Er wordt aandacht besteed aan de samenhang, aard en datering van de sporen om zo de afweging te maken of een vervolgonderzoek noodzakelijk is. Op het terrein werd parallelle sleuven aangelegd om zo een beperkt percentage te onderzoeken en hiervan een extrapolatie te maken voor het volledige onderzoeksgebied. Deze proefsleuven worden aangevuld met plaatselijke uitbreidingen, kijkvensters of bijkomende zoek- of dwars sleuven om een beter inzicht te krijgen in specifieke sporen of sporenclusters.

Figuur 7: Een overzicht op proefsleuven en kijkvensters vanuit het zuiden

*Figuur 8: Proefsleuven en
kijkvensters aangeduid op een
uittreksel van de kadasterkaart*

Het onderzoek van de proefsleuven – en bij uitbreiding in de kijkvensters en bijkomende zoeksleuven – gebeurde telkens op dezelfde manier. Onder begeleiding van de archeologen verwijderde een graafkraan van 21 ton met een platte bak van 2m breed de teelaarde en de onderliggende overgangslagen tot op het archeologisch relevante niveau (een pakket van 0,6 tot 0,9m). In elke sleuf werd een profielput gemaakt, zo verspreid over het terrein dat voor het hele projectgebied een goed inzicht in de bodemopbouw verkregen wordt. Plaatselijk werd hiervoor 0,5 tot 0,7m verdiept in de sleuf. Het team registreerde het verkregen bodemprofiel met foto's en beschrijving. In de moederbodem tekenden zich grondverkleuringen af, zowel natuurlijke als antropogene sporen. De sporen werden opgeschaafd, aangekrast, gefotografeerd, ingetekend en beschreven in een sporenlijst op tabletpc. Door de soms laaghangende zon en de lemige bodem is de kwaliteit van de veldopnames niet altijd optimaal. In elke sleuf werd met betonijzers een plaatselijk meetsysteem uitgezet, op basis hiervan werd alles ingetekend op de tabletpc. Later werden deze betonijzers, de contouren van de sleuven, de belangrijkste sporen en hoogtes van het maaiveld en de dieptes van de sleuven ingemeten door de landmeter. Alle sporen werden genummerd: de eerste getallen verwijzen naar het nummer van de sleuf of het kijkvenster, en de laatste twee cijfers verwijzen naar het volgnummer van het spoor in de sleuf. De vondsten werden gerecupereerd en tijdens de verwerking gewassen. Ze werden per vondstcategorie en context verpakt en gelabeld. Het onderzoek kreeg de sitecode LEM-BMS-14. Tijdens het terreinwerk werden twee sporen gecoupeerd. Het ene bleek natuurlijk, het tweede spoor was de gracht van een circulaire structuur. De sleuven werden onderzocht met een metaaldetector, maar door de ijzerhoudende grond vielen de resultaten hiervan tegen.

In totaal is het projectgebied 2,6ha groot. De voetweg die over een lengte van 150m door het terrein loopt, zorgt ervoor dat een strook van 2m breed niet te onderzoeken was (300m²). Door de tussenafstand van de proefsleuven, zorgde dit in feite niet voor hinder. Over het volledige terrein werden 17 proefsleuven aangelegd, die gemiddeld op 14,37m van elkaar, as op as, liggen. Het team startte in de noordwestelijke hoek van het onderzoeksgebied met een sleuf evenwijdig aan de perceelsgrens (NNW-ZZO oriëntatie). Ook sleuven 2 en 5 hebben deze oriëntatie, sleuf 3 en 4 liggen aan de oostelijke grens en zijn meer gebogen om zo de percelering te volgen.

Sleuven 6 tot en met 10 hebben een ONO-WZW oriëntatie en liggen evenwijdig aan de voetweg, en haaks op de eerste vijf proefsleuven. Alle andere sleuven (11 tot en met 17) volgen de oriëntatie van de westelijke rand van het gebied en zijn terug NNW-ZZO aangelegd. Door de alternerende oriëntatie van de proefsleuven, verhoogt de kans om lineaire sporen aan te snijden. Aanvullend werden 5 kijkvenster getrokken en 2 dwarssleuven. Dwarssleuf 25 ligt 5m

Figuur 9: Een profielput wordt aangelegd in de proefsleuf

Figuur 10: Teken van alle sporen

ten noorden van sleuf 8 en evenwijdig hieraan. Door een recente verstoring in het noorden van de sleuf, werd er iets te diep afgegraven, waarbij twee sporen deels beschadigd werden. Dwarssleuf 26 ligt aan de zuidzijde van sleuf 8 en ook op 5m afstand. Tijdens het aanleggen werd beslist deze sleuf niet verder door te trekken, gezien de aanwezigheid van een grafveld bevestigd was, en het blootleggen van meer graven nefast is voor de bewaring van de sporen. In totaal werden 5 kijkvensters aangelegd. Kijkvenster 1 is een grote rechthoek van 11,5 lang op 11,5m breed, en verbindt sleuf 14 en 15 met elkaar, op ongeveer 23m van hun noordelijke uiteindes. Het tweede kijkvenster werd aangelegd rond spoor 1501, aan weerszijden van sleuf 15 over een lengte van 6,5 meter en aan beide zijden 3m breed. Het kijkvenster bevindt zich op 11m van het noordelijke einde van sleuf 15. Kijkvenster 3 ligt aan de westzijde van sleuf 14 en is een grote rechthoek van 11 op 8,5m groot. Het kijkvenster werd aangelegd op 34m van het zuidelijke eind van sleuf 14. Kijkvensters 4 en 5 werden bij sleuf 9 aangelegd. Op 13,5m van het westelijke einde van sleuf 9 werd een grote rechthoek uitgegraven naar het zuiden toe. Kijkvenster 4 is 9 op 9,5m groot. Het vijfde kijkvenster werd aangelegd ten zuiden van spoor 909, het is een kleine trapezium van 4,5m lang en maximum 1,6m breed.

De 17 proefsleuven zijn goed voor een totale lengte van 1590m. Dit correspondeert met een blootgelegde oppervlakte van 12,24% ten opzichte van het totale onderzoeksgebied. De oppervlakte van de bijkomende kijkvensters en zoeksleuven bedraagt 428,5m² of 1,65% van het volledige gebied. In totaal is dus 13,89% van het terrein onderzocht, waardoor een betrouwbaar beeld van het aanwezige archeologische erfgoed verkregen werd.

Tijdens de verwerking werden de digitale veldtekeningen in Adobe Illustrator CS6 verder gedigitaliseerd in een nieuw digitaal grondplan en gekoppeld aan het opmetingsplan van de landmeter. Alle foto's die genomen werden, zijn gesorteerd en hernummerd. De sporen werden beschreven in een sporenlijst. De vondsten werden gewassen, gedetermineerd, gefotografeerd, geteld en per vondstcategorie beschreven in een lijst. Per proefsleuf of kijkvenster werd ook een Harrismatrix opgesteld. De synthese van het volledige onderzoek is beschreven in deze rapportage. Het volledige digitale archief wordt bewaard bij De Logi & Hoorne. Een selectie hiervan staat op de cd-rom in bijlage.

Figuur 11: Opschonen van een bodemprofiel

Figuur 12: Het bodemprofiel wordt beschreven op tabletpc

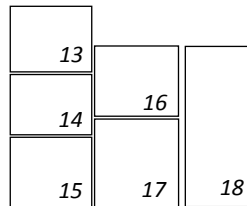

7. Resultaten algemeen en bodemkunde

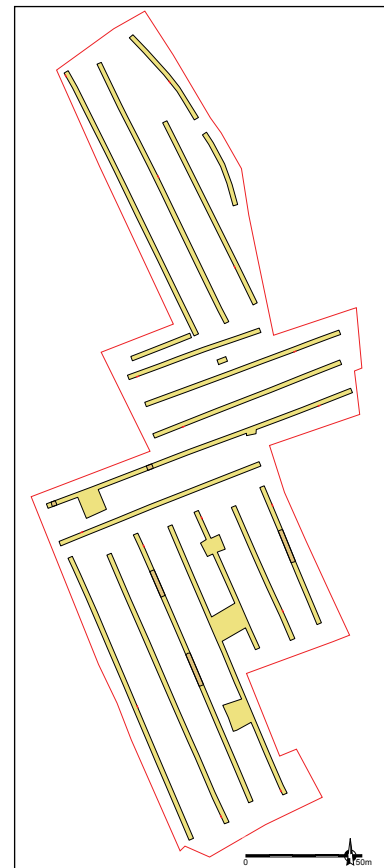
Het proefsleuvenonderzoek in Lemberge leverde voornamelijk grondsporen op. Deze grondverkleuringen tekenen zich af in de moederbodem en ontstaan als een verstoring door fauna (inclusief de mens) of flora. Deze verstoring laat een spoor na met een andere kleur en textuur dan de ongestoorde bodem. In dit hoofdstuk worden eerst de bodemkundige vaststellingen voorgesteld, waarna ook de natuurlijke sporen en hun impact op de antropogene grondsporen behandeld worden. In de hierop volgende hoofdstukken wordt telkens in chronologische volgorde afzonderlijke sporenclusters van menselijke oorsprong besproken.

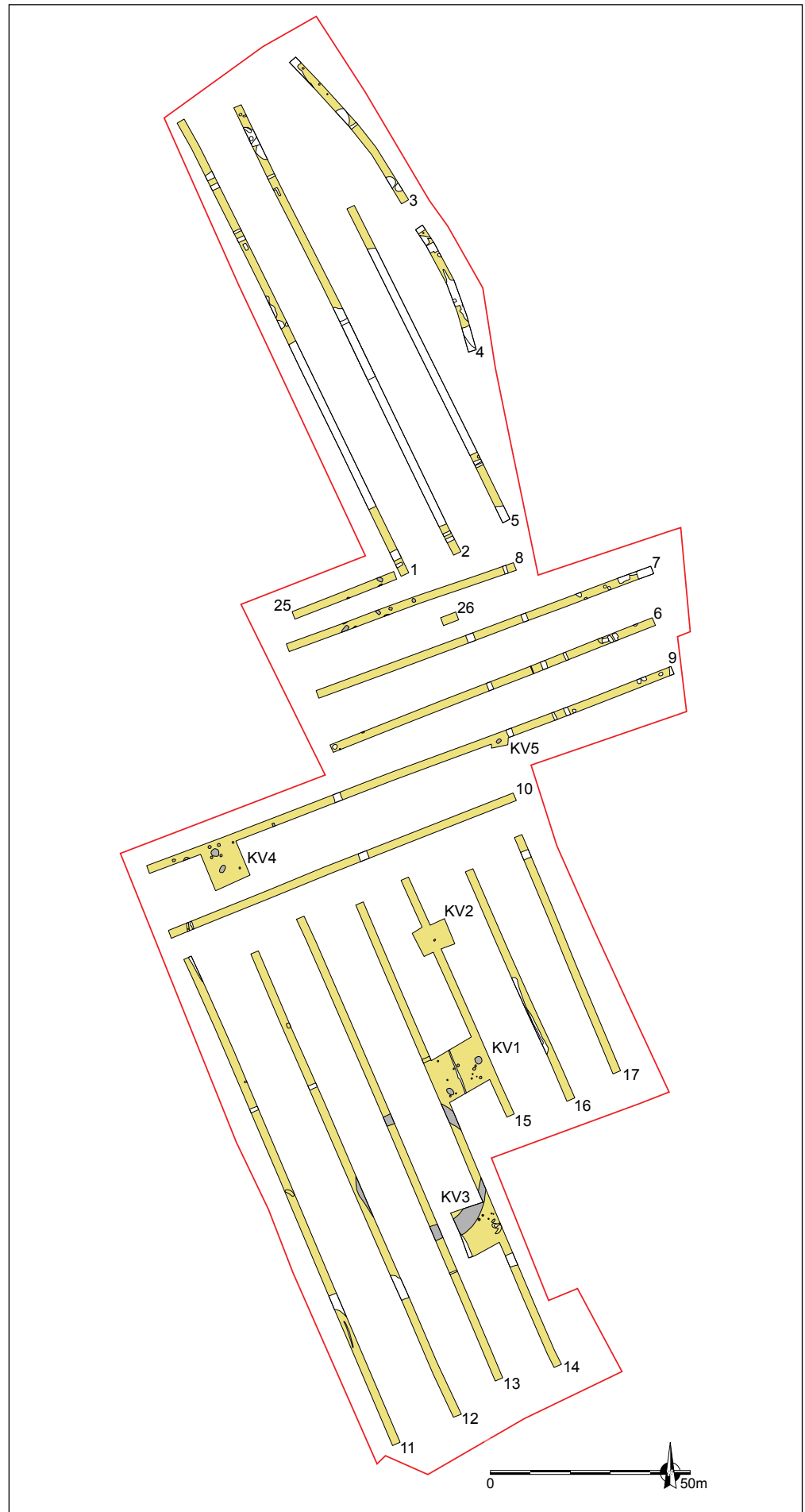
De ondergrond van het projectgebied is op de bodemkaart in vier verschillende categorieën onderverdeeld. Op het noordelijke deel van het terrein zijn er enkele zones die als bebouwd gekarteerd staan. Onmiddellijk er rond bestaat de bodem uit een natte zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (Lhc). Deze bodem werd op het terrein herkend in de bodemprofielen in sleuf 1, 2 en 3. De donkerbruine ploeglaag is gemiddeld 0,6 tot 0,7m dik. Daaronder bevindt zich een uitgeloopte B-horizont die 0,2 tot 0,3m dik is en een lichtgrijze tot beige kleur heeft. De moederbodem is hier zeer gevlekt en lichtbruin tot grijs van kleur. In sleuf 5 kon de bodem niet herkend worden door de grote mate van verstoring, wat overeenstemt met de verstoorte status van deze delen van het projectgebied.

In sleuf 8 is de bodem veel homogener. Hier situeert zich de overgang naar matig droge zandleem met textuur B horizont of met weinig duidelijke kleur B horizont (Lca0). De ploeglaag varieert tussen 0,6 en 0,7m dikte. De B-horizont en de moederbodem zijn hier veel homogener, bruiner van kleur, meer ijzerhoudend en minder uitgeloopt. De bodem is in lichte mate gebioturbeerd.

Figuur 13: Bodemprofiel in sleuf 1
 Figuur 14: Bodemprofiel in sleuf 6
 Figuur 15: Bodemprofiel in sleuf 8
 Figuur 16: Bodemprofiel in sleuf 11
 Figuur 17: Bodemprofiel in sleuf 13
 Figuur 18: Aanduiding van de bodemprofielen in het projectgebied, en de bodems met zandigere fractie

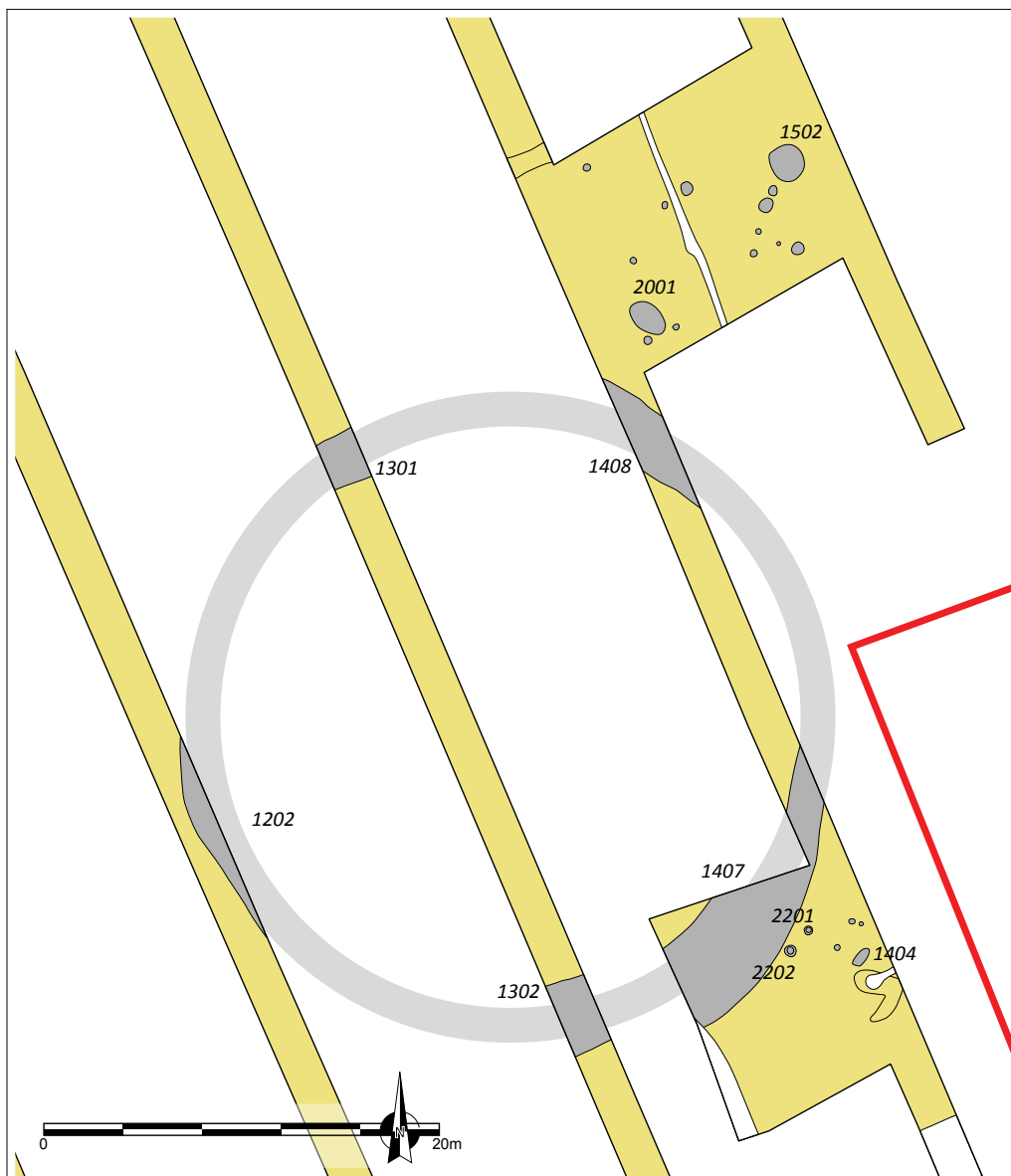

Figuur 19: Grondplan met alle sporen. Oude grondsporen in grijs; recente sporen in wit

Vanaf sleuf 7 hellingopwaarts naar het zuiden toe valt op dat de ploeglaag steeds dunner wordt, met een dikte die varieert tussen 0,3 en 0,5m. De bodem bestaat hier uit droge zandleem met textuur B horizont of met weinig duidelijke kleur B horizont (Lba0). De overgang van de ploeglaag naar de B-horizont is hier veel scherper, vermoedelijk door het jarenlange ploegen van de akker. De B-horizont in de profielen is veel dunner, tot onbestaande. Wat wijst op een meer uitgesproken helling in het verleden. De moederbodem is hier homogeen bruin en niet zo uitgelopen. In sleuf 6, 7 en 9 viel op dat de bodem veel meer gebioturbeerd was. Vanaf sleuf 10, hoger op de helling, is er minder bioturbatie van de bodem. In de bodemprofielen van sleuven 10, 11, 12, 13 en 15 blijkt dat de moederbodem dieper een grotere zandige fractie vertoont. Ook in sommige sleuven in het zuiden van het projectgebied werd deze iets zandigere bodem opgemerkt. In sleuf 9, 13 en 17 werden enkele opduikingen herkend, waar de bodem een iets grotere zandige fractie vertoont. Deze konden niet over alle sleuven gevolgd worden, en komen enkel voor op de hogere delen van het projectgebied.

In de sleuven werden ook enkele sporen van natuurlijke aard aangetroffen. Het gaat hier voornamelijk om windvallen, die in de bodem gemaakt worden door omgevallen bomen. De mooiste voorbeelden liggen in sleuf 11 en 14, waar twee windvallen bijna volledig werden blootgelegd. Hoewel er bioturbatie van verschillende aard kon worden opgemerkt, lijkt deze de archeologische sporen zeker niet zwaar verstoord te hebben. De aanwezige sporen zijn nog goed leesbaar en aflijnbaar. De bewaring van de sporen kan als behoorlijk tot goed worden bestempeld.

Figuur 20: Detailgrondplan van de zuidelijke zone met diverse sporen en een projectie van een vermoedelijk grachttraject

8. Grafcirkel en urnengraven

In proefsleuven 12, 13 en 14 en in kijkvenster 3 werden telkens enkele fragmenten van eenzelfde soort brede gracht aangesneden. In elk van de sleuven werd de gracht minstens eenmaal doorkruist. In sleuf 12 gaat het om spoor 1202, een gebogen segment van een gracht aan de oostzijde van de sleuf, dat over een lengte van 10,9m gevolgd kon worden. Het spoor was minimaal 1,22m breed, maar loopt verder door buiten de sleufwand, en had een homogene bruine vulling. In sleuf 13 werd spoor 1301 aangetroffen, een bruine homogene gracht, die over een breedte van 2,68m de sleuf snijdt. De oriëntatie van deze gracht was ONO-WZW. Zo'n 27m verder in dezelfde sleuf richting zuidoosten kruiste eenzelfde soort gracht de sleuf. Spoor 1302 was 3,86m breed en had een bruine homogene vulling. Ook hier was de gracht ONO-WZW georiënteerd. In sleuf 14 werd een stuk gracht aangetroffen dat NNO-ZZW georiënteerd was. Gracht 1407 dwarst de sleuf schuin over een waarneembare lengte van 3,4m en was 1,8m breed. De vulling van dit stuk gracht was homogeen bruin. Bij het aanleggen van kijkvenster 3 kon dit spoor verder gevolgd worden, tot een lengte van 13m. Het tracé van deze gracht leek licht gebogen naar het westen. Ongeveer 15,5m ten noorden van 1407 werd een fragment van de gracht gevonden met dezelfde bruine homogene vulling, nu NW-ZO georiënteerd. Op deze plaats was gracht 1408 2,88m breed en sneed het spoor de sleuf diagonaal over een lengte van 3,6m.

Op het grondplan wordt duidelijk dat deze fragmenten gracht eigenlijk dezelfde circulaire gracht vormen. De diameter van deze structuur (as op as) is 31m. De breedte van de gracht varieert tussen 1,8 en 3,86m. Helaas konden er uit dit spoor geen vondsten gerecupereerd worden. Op grachtfragment 1301 zette het team een manuele coupe aan de oostelijke sleufwand, tot een diepte van 0,80m onder het sleufvlak. Op dat punt was de onderkant van de gracht nog niet

Figuur 21: Grachtsegment 1301 op de voorgrond

Figuur 22: Buitenkant van de circulaire gracht in sleuf 12

Figuur 23: Doorsnede op grachtfragment 1301

bereikt en was de gracht nog steeds 0,80m breed, maar een eerste interpretatie was alvast mogelijk. De vulling bestaat uit meerdere lagen, die allemaal matig tot sterk uitgelopen waren. De gracht was heterogeen lichtbruin, lichtgrijs en uitgelopen. In het midden van de vulling was een 0,20m dik donkergrijs, bruin pakket bewaard. Daarop lag een lichtgrijs, grijs bandje van 0,07m dik. Op basis van de uitgelopen bruine vulling van dit spoor wordt ervan uitgegaan dat dit een oud spoor is. De circulaire gracht is op basis van typologische gronden, de karakteristieke inplanting op het hoogste punt van het terrein en de vermoede hoge ouderdom waarschijnlijk te interpreteren als een circulaire gracht rondom een grafheuvel.

De dimensie van deze potentiële grafcirkel en de breedte van de gracht zijn niet vergelijkbaar met de circulaire gracht die op Merelbeke – Axxes gevonden werd. De cirkel lag daar op een zandige verhevenheid en had een binnendiameter van 18m. De gracht was maximaal 0,76m breed. Op basis van enkele radiokoolstofdateringen kon de ouderdom van deze structuur worden vastgelegd rond 1500 v.Chr., in de midden bronstijd (DE CLERCQ *et al.* 2001/2002: 124). Voorbeelden die meer aansluiten bij de afmetingen van de structuur in Lemberge zijn enkele grafcirkels die in Ronse werden aangetroffen. Het gaat hier in totaal om vier grafcirkels. Een cluster van drie cirkels komt voor op de oostelijke hogergelegen delen van de opgraving. De twee grootste structuren in deze cluster hebben een diameter van 30,9 tot 31,9m en 31,2 tot 32,7m. Bij structuur 1 is de gracht 0,8 tot 1,7 meter breed. Vooral structuur 2 sluit aan bij de grafcirkel in Lemberge met een gracht die in breedte varieert tussen 2,3 en 5,5m. Centraal in deze structuur werd een rond crematiegraf aangetroffen, een eerder uitzonderlijk fenomeen. De derde en kleinste grafcirkel heeft slechts een diameter van 11,6 tot 12,3m. De vierde grafcirkel ligt op lagere terreinen en kon maar deels onderzocht worden door de slechte bewaring. De cirkel zou ongeveer 30m in diameter geweest zijn, met een gracht die niet breder werd dan 1,1m (PEDE *et al.* 2013: 23-28). Op deze grafcirkels werden ¹⁴C-dateringen uitgevoerd die aantonen dat structuur 1 de oudste is. De cirkel werd aangelegd op het einde van het finaal neolithicum of de overgang naar de vroege bronstijd. Structuur 2 en 3 behoren tot een latere fase van de bronstijd, 1900-1400 v.Chr. (PEDE *et al.* 2014: 41-44). Bij een onderzoek in Bachte-Maria-Lerne (Deinze) werd ook een vergelijkbare grafheuvel ontdekt. Het gaat hier om een gracht met een buitendiameter van gemiddeld 32m en een gemiddelde breedte van 3,2m (DE CLERCQ 2000a: 138). Op basis van enkele radiokoolstofdateringen kan deze cirkel gedateerd worden tussen de 23ste en de 20ste eeuw v.Chr., dit is aan het einde van het neolithicum en de overgang naar de vroege bronstijd (DE CLERCQ 2000b: 23; DE CLERCQ & VAN STRYDONCK 2002: 3-6; DE REU 2014: 13). Beide sites liggen op vergelijkbare lemige gronden. Het grafheuvelfenomeen uit de bronstijd is een goedgekend gegeven in Oost-Vlaanderen, zeker op de zandgronden en vooral door het werk van de Universiteit Gent (BOURGEOIS & CHERRETTÉ 2005; DE REU & BOURGEOIS 2013). De grafheuvels en de meeste graven mogen dan wel verdwenen zijn, de grachten die rond de heuvel lagen zijn wel nog bewaard in het landschap. Erg grote en van brede grachten voorziene heuvels zijn schaars, en lijken tot de oudste exemplaren te behoren, in de overgang van het neolithicum naar de bronstijd.

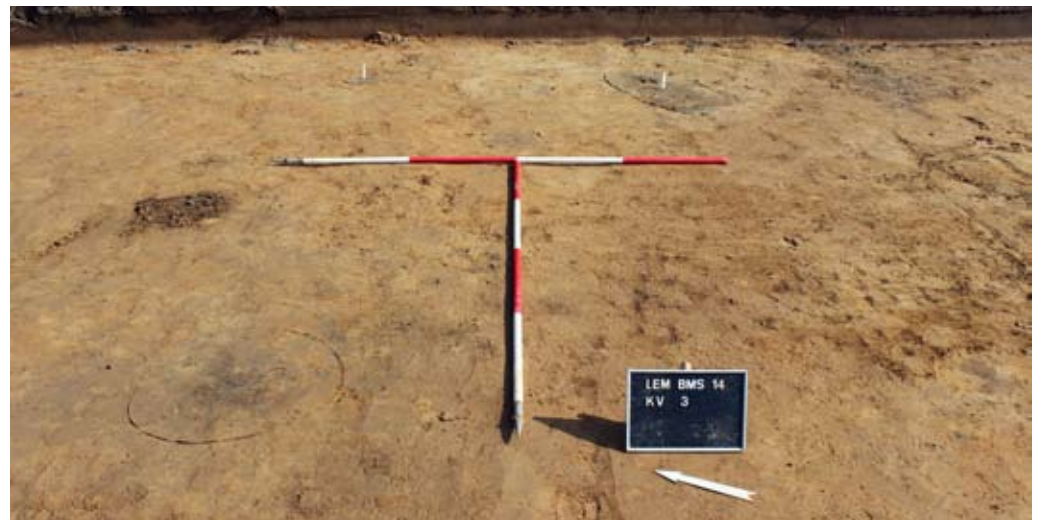
Figuur 24: Kijkvenster 3 vanuit het westen, met gebogen verloop van de gracht en de drie mogelijke urnengraven achteraan op de foto

Ten zuidoosten van de vermoede grafcirkel komt een kleine concentratie aan sporen voor. Het gaat om drie paalsporen, een kuil en drie sporen die mogelijk urnengraven zijn. Spoor 1404 heeft een afgerond rechthoekige vorm en is 1,02 op 0,5m groot. In de heterogene donkerbruine, grijze vulling werden enkele scherven gevonden waartegen versplinterd bot plakke aan de binnenzijde van de pot. Het gaat om 1 dikke wandscherf (10g) in prehistorische techniek met chamotte- en zandvershraling en om 5 wandscherven van eenzelfde recipiënt (20g) in handgevormd aardewerk met chamotte- en zandvershraling. Er werd tevens 10g versplinterd, verbrand bot aangetroffen. Deze kuil wordt geïnterpreteerd als een crematiegraf dat op typologische gronden kan gedateerd worden in de late bronstijd of vroege ijzertijd.

In het kijkvenster, dat naar aanleiding van deze vondst aan de westelijke zijde van sleuf 14 werd aangelegd, trof het team nog enkele potentieel belangrijke sporen aan. Op 2,5m ten westnoordwesten van spoor 1404 werd een rond spoor 2201 herkend waarin een urne bewaard was. Hoewel de aardewerken pot snel werd opgemerkt tijdens het afgraven met de kraan, was hij al op de schouder gebroken en ontbrak de rand, wellicht door het eeuwenlang ploegen op de akker. De diameter van de bovenkant van de pot is ongeveer 0,24m. Aan de buitenzijde van dit recipiënt werd een aantal vrij grote verbrande botfragmenten gevonden. De vulling is homogeen donkerbruin. De kuil waarbinnen de urne werd geplaatst is niet veel groter dan de pot zelf. Deze is meer bruin tot lichtbruin heterogeen van kleur en heeft een diameter van 0,44m. Van de urne zelf werden al 38 wandscherven gerecupereerd (296g). Enkele stukken zijn duidelijk gebogen en maken deel uit van de schouder van het recipiënt. De urne is vervaardigd in handgemaakt aardewerk dat vershraald is met chamotte. In dit graf werden tevens enkele stukjes verbrand bot aangetroffen. Het gaat om een 12-tal vrij grote stukken die samen 12g wegen. Dit urnengraf bevindt zich op slechts 0,6m van de grafcirkel. Vermoedelijk is het op basis van typologische gronden eerder in de late bronstijd of vroege ijzertijd te plaatsen.

Vlakbij, op 0,20m van de grafcirkel en 1m ten zuidwesten van 2201 bevindt zich spoor 2202. In dit spoor werd geen aardewerk opgemerkt, maar op basis van de vulling kan dit ook een

Figuur 25: Detail van de drie mogelijke urnengraven bij elkaar

Figuur 26: Spoor 1404

Figuur 27: Het aardewerk uit spoor 1404

28	29
30	

Figuur 28: Urnengraf 2201 wordt klaargemaakt voor foto-opnames

Figuur 29: Structuur 2201 in het vlak

Figuur 30: Een selectie van de vondsten gerecupereerd tijdens het opkuisen en afgraven met de kraan

Figuur 31: Spoor 2202 in het vlak

Figuur 32: Mogelijke sporen

urnengraf zijn. Het bestaat uit een licht ovale kern van 0,36 op 0,32m groot met een bruine heterogene vulling met houtskoolspikkels, en daarrond een grotere band met een heterogene bruin tot lichtbruine vulling. Het spoor meet in totaliteit 0,59 bij 0,54m. Mogelijk is hier een intacte urne aanwezig.

In deze cluster werden tevens drie mogelijke paalsporen of ondiep bewaarde sporen en een wellicht recentere kuil opgemerkt. Op 1m ten westen van spoor 1404 lag spoor 2203, met ronde vorm en 0,30m diameter. Het spoor heeft een homogeen bruine vulling. Sporen 1405 en 1406 liggen op 0,20m van elkaar, 1m ten noorden van 1404. Het meest oostelijke spoor is 1405, een rond spoor met een diameter van 0,18m en lichtbruin, lichtgrijze vulling. Spoor 1406 ligt ten westen van 1405. Het is ovaal van vorm (0,31 op 0,25m groot) en heeft net zoals 1405 een lichtbruin, lichtgrijze heterogene vulling. In spoor 1406 werd 1 wandscherf in handgemaakt aardewerk met chamotte- en fijne zandverschraling herkend (10g). Ten zuidoosten van spoor 1404 bevindt zich kuil 1403, een onregelmatig ovaal spoor dat een windval oversnijdt. De kuil meet minstens 1,62 bij 0,74m en heeft een heterogeen donkergrijze vulling. Op basis van de scherpere aflijning en de iets meer heterogene opvulling lijkt dit eerder een recent spoor te zijn.

*Figuur 33: Paalspoor 1501
in de proefsleuf*

De vondst van urnengraven is uitzonderlijk te noemen, zeker in combinatie met een oudere grafheuvel. Deze vorm van plaatscontinuïteit is ongebruikelijk. In een kijkvenster zijn drie mogelijke urnengraven aangetroffen op vrij korte afstand van elkaar. Deze lijken een indicatie te vormen van de installatie van een grafveld ergens in de late bronstijd of vroege ijzertijd, waarvan de dimensies op basis van het proefsleuvenonderzoek niet duidelijk zijn. De urnengraven bevinden zich aan de rand van het projectgebied, dus mogelijk loopt deze zone ook verder buiten het projectgebied naar het oosten. In de regio rond Gent dateert de laatste opgraving van een urnengrafveld al van een aantal decennia geleden.

9. Nederzettingssporen uit de late ijzertijd

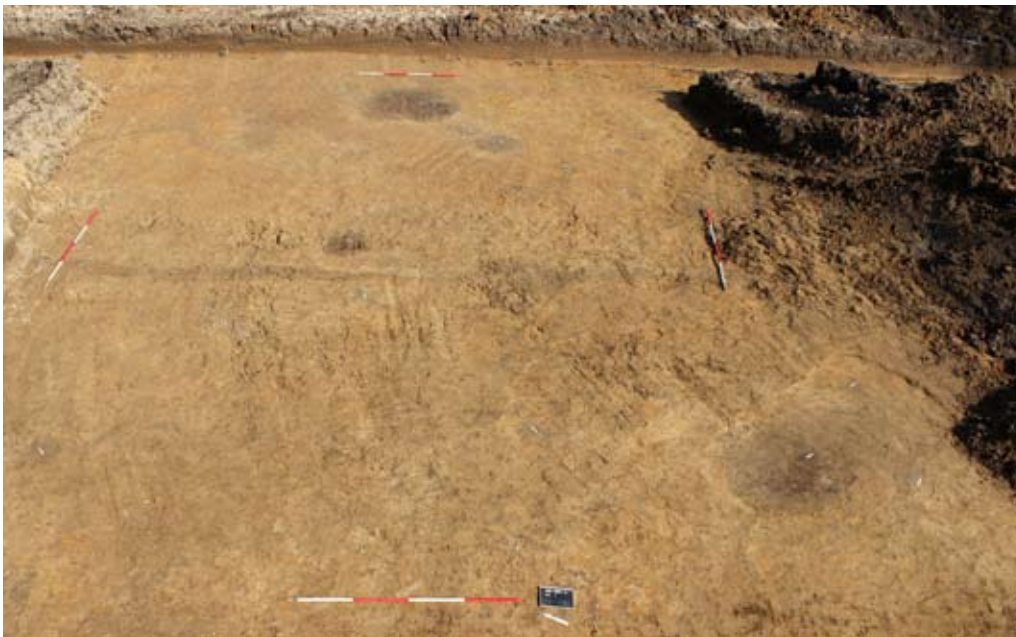
Iets ten zuiden van het midden van het projectgebied bevindt zich een zone met nederzettingssporen in sleuf 15, en in het bijhorende kijkvenster. In proefsleuf 15 werden aanvankelijk twee sporen aangesneden. Het kijkvenster werd aangelegd naar aanleiding van deze vondst.

Spoor 1501 was een afgerond rechthoekig paalspoor dat 0,54 bij 0,34m mat en een heterogeen bruingrijze vulling had met houtskoolspikkels. Het bevindt zich op 16,5m van het noordelijke einde van de sleuf. Ongeveer 30m verder naar het zuidzuidoosten werd slechts een klein segment van spoor 1502 aangesneden aan de zuidwestelijke zijde van de sleuf. Deze ronde kuil werd pas volledig blootgelegd met een kijkvenster dat sleuf 14 en 15. Hierin werden veertien sporen aangetroffen en 1 recente gracht. Gracht 2008 heeft een NNW-ZZO oriëntatie en is te identificeren als een oude perceelgracht, die nog te zien is op de kadasterkaarten.

Spoor 1502 bleek een ovalen kuil van 1,82 op 1,68m groot en had een heterogene bruingrijze vulling met resten van houtskoolspikkels en oranje vlekken van verbrande leem. Tijdens het blootleggen en schaven van de kuil werd een groot aantal vondsten gerecupereerd. In totaal gaat het om 2 randen, 1 bodem en 19 wandscherven (230g) en 4 stukken zandsteen (408g). Al het aardewerk is vervaardigd in prehistorische techniek en verschaald met chamotte en zand. Een randscherf (44g) vertoont een afgeronde lip en is afkomstig van een bord of schaal. De binnen- en buitenzijde van dit bord waren geglad. Nog 2 scherven (4g) lijken een stuk van een bord: een rand en wand, die licht verbrand waren. Eén wandscherf vertoont een licht S-vormig profiel en is op de schouder langs buitenzijde versierd met een rij diamantknoppen. Boven de schouder was de hals dunner en goed geglad. Een tweede fragment vertoont ook een S-profiel, maar is kleiner en niet versierd. Een andere wandscherf (10g) bleek een fragment van de schouder te zijn, met net boven die schouder vingertopindrukken. Een bodemfragment (12g) is van een eerder vlakke bodem. Het aardewerk lijkt gezien de

Figuur 34: Zicht op een deel van kijkvenster 1 met verspreide paalsporen sporen

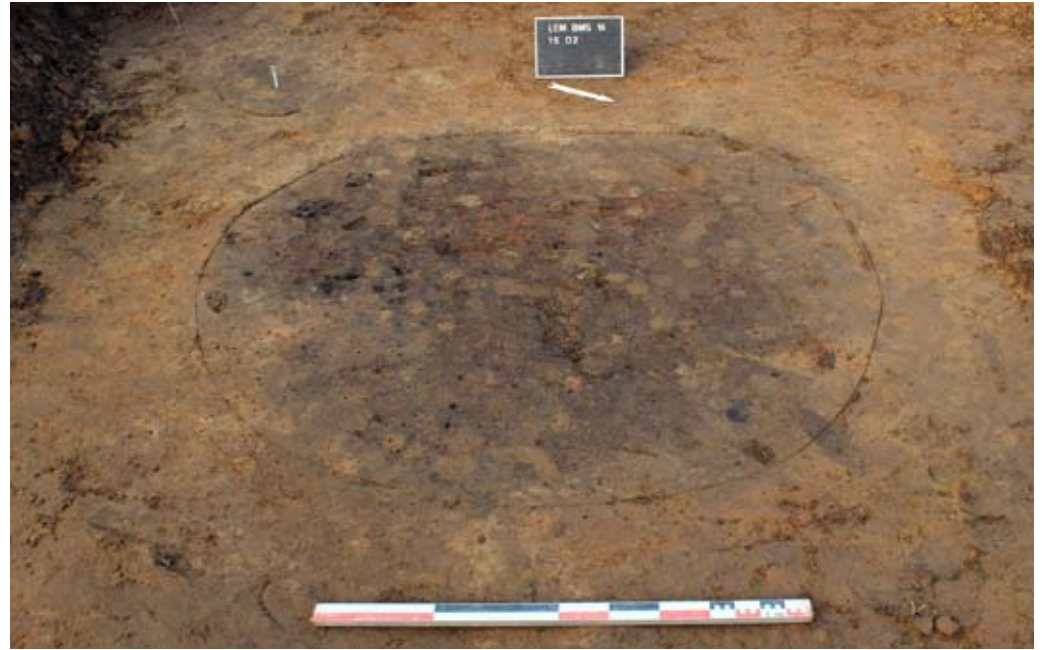

Figuur 35: Het kijkvenster vanuit een andere hoek, met duidelijk de twee grote kuilen

voorkomende vormen met lichte S-profielen, het bord en de uitzonderlijk versie van courante diamantknopversiering te plaatsen in de late ijzertijd, meer specifiek de 4de tot 3de eeuw v.Chr. (persoonlijke communicatie G. DE MULDER).

In het kijkvenster werd nog een grote kuil aangetroffen die lijkt op kuil 1502. Spoor 2001 is een grote ovale structuur (NW-ZO oriëntatie) die zich op 3m ten noordoosten van de rand van de circulaire structuur bevindt. De kuil meet 2,06 op 1,32m en heeft een heterogene bruin, donkerbruine vulling. In spoor 2001 werden 8 wandscherven (238g) in handgemaakt aardewerk met chamotte- en zandverschraling aangetroffen. Uit de kuil werden ook 4 kleine fragmenten natuursteen (36g) gerecupereerd waarvan de aard niet bepaald kon worden.

De kleinere sporen die in het kijkvenster werden aangetroffen zijn op te delen in twee clusters en enkele meer geïsoleerde sporen. De oostelijke cluster bestaat uit kuil 1502 en de omliggende

Figuur 36: Kuil 1502
in het vlak

Figuur 37: Detailopname
van de scherf met diamant-
knopversiering uit kuil 1501

Figuur 38: Selectie van
determinatief aardewerk
uit kuil 1501

Figuur 39: Vondsten
(natuursteen en aardewerk)
uit kuil 2001

Figuur 40: Natuursteen-
fragmenten uit kuil 1501

mogelijke paalsporen (1503, 1504, 2009, 2010, 2011 en 2012), de westelijke cluster bevindt zich rond spoor 2001 en bestaat uit sporen 2002, 2003 en 2004. Meer geïsoleerde sporen zijn 2005, 2006 en 2007.

Spoor 1503 maakt deel uit van de oostelijke cluster en bevindt zich op 0,4m ten zuidzuidwesten van 1502. Het heeft een ovale vorm en was 0,52 op 0,4m groot. Het spoor is N-Z georiënteerd en heeft een heterogene grijsbruine vulling. Ook 1504 heeft een ovale vorm en grijsbruine vulling, het ligt 0,10m ten zuidzuidwesten van 1503. Het spoor meet 0,76 op 0,64m en heeft een NO-ZW oriëntatie. Spoor 2009 bevindt zich op 0,90m ten zuidzuidwesten van spoor 1504 en is een klein rond paalspoor (diameter 0,27m). De vulling van 2009 was heterogeen bruin. Ook spoor 2012 is een rond paalspoor met 0,35m diameter en heterogeen bruine vulling. Het ligt op 0,8m ten zuidzuidwesten van 2009. Spoor 2010 was een klein rond paalspoor dat herkend werd op

Figuur 41: Ongedateerde gracht 1601 / 1602

1m ten zuidoosten van 2009. De diameter is 0,17m en de vulling is heterogeen bruin. Op 0,60m ten oostzuidoosten ligt spoor 2011, een onregelmatig rond spoor van 0,60 op 0,66m. Net zoals de andere sporen in de buurt van dit spoor is de vulling heterogeen bruin.

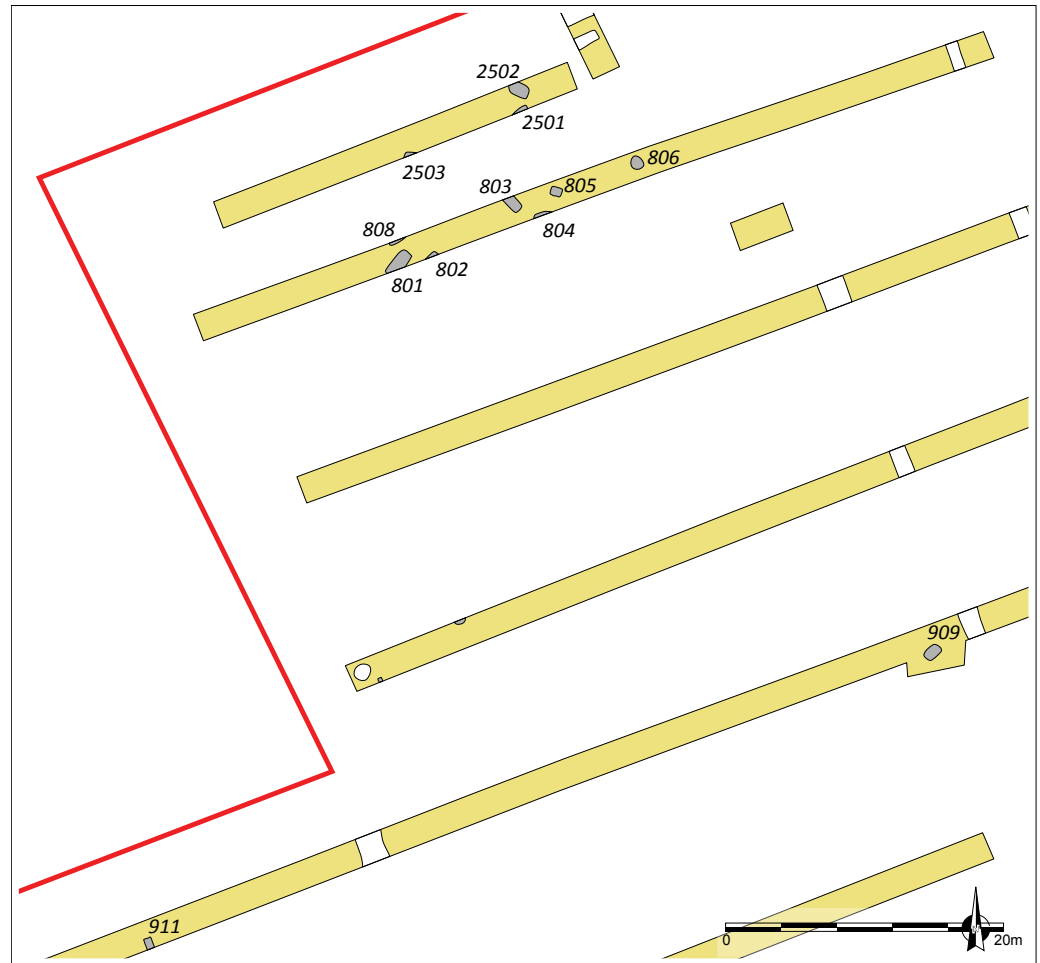
De westelijke cluster bestaat uit sporen 2001, 2002, 2003 en 2004. Spoor 2002 ligt op 0,35m ten oosten van 2001. Het paalspoor heeft een onregelmatig ronde vorm die 0,32 op 0,3m meet, de vulling was heterogeen bruin. Paalspoor 2003 bevindt zich op 0,2m van 2001, dit ronde spoor is 0,42 bij 0,4m groot en heeft een heterogene bruine vulling. Op 2m van 2001, richting noorden ligt 2004, een rond paalspoor dat 0,32 bij 0,3m meet. Spoor 2004 heeft een heterogene bruine vulling.

Op 4,5m van de noordelijke sleufwand van kijkvenster 1 lagen twee sporen aan beide zijden van recente gracht 2008. Sporen 2006 en 2007 liggen op respectievelijk 0,20 en 0,30m ten zuidwesten en noordoosten van de gracht. Spoor 2006 is een ovaal spoor dat NNO-ZZW georiënteerd is en 0,36 bij 0,3m meet. De vulling is bruin heterogeen. Bij spoor 2007 is de vulling bruin, donkerbruin heterogeen, met een ovale vorm die N-Z georiënteerd is. Het spoor heeft afmetingen van 0,7 op 0,6m. In de noordwestelijke hoek van kijkvenster 1 ligt spoor 2005 vrij geïsoleerd, op 4m ten noordwesten van 2006. Het spoor is rond met een diameter van 0,36m en een heterogeen bruine vulling.

Verder, in proefsleuf 16, bevindt zich ter hoogte van de sporenconcentratie nog een mogelijk grachtfragment 1601 / 1602 dat geen enkele vondst opleverde. Of dit spoor in verband te brengen is met deze sporen of niet, is niet geheel duidelijk.

In proefsleuf 15 werden slechts twee sporen aangesneden. De aanleg van een groot kijkvenster toonde echter aan dat er verschillende paalsporen en kuilen aanwezig zijn. De aanwezigheid van twee grote kuilen en twaalf potentiële paalsporen duiden erop dat deze zone in gebruik was als nederzettingszone. Deze ligt vlak bij de circulaire structuur. Er konden geen constructies herkend worden. Op basis van het aardewerk dat al tijdens het schaven in behoorlijke aantallen aanwezig was in kuil 1502, dateert dit mogelijke erf in de late ijzertijd, meer bepaald in de 4de tot 3de eeuw v.Chr.

Figuur 42: Detailgrondplan van de centrale zone met brandrestengraven

10. Romeins of vroegmiddeleeuws grafveld

In het midden van het projectgebied zijn in een aantal proefsleuven en bijkomende zoeksleuven houtskoolrijke structuren aan het licht gekomen, het betreft wellicht brandrestengraven. In deze zone lijkt zich een cluster met een dichte concentratie aan graven te bevinden (in proefsleuf 8 en zoeksleuf 25), met iets verderop nog wat meer geïsoleerde (voor zover deze term bij een beperkt proefsleuvenonderzoek opgaat) graven.

In sleuf 8 werden zeven houtskoolrijke kuilen als brandrestengraven herkend. De graven zijn op te delen in twee kleine clusters van drie graven, en één rond spoor dat iets meer naar het noordoosten ligt. De eerste cluster ligt op 14m van het westelijke eind van de sleuf en bestaat uit spoor 801, 802 en 808. De drie graven werden allemaal deels aangesneden en lijken afgerond rechthoekig van vorm. Spoor 801 ligt aan de zuidelijke sleufwand en is de grootste kuil met afmetingen van minstens 2,01m op een breedte van minstens 0,94m. Het spoor heeft een NO-ZW oriëntatie met een heterogeen bruine vulling met houtskoolbrokken. Anderhalve meter naar het noordoosten ligt spoor 802 aan dezelfde zijde van de sleuf. Dit spoor is minstens 0,34 op 0,74m groot, maar loopt duidelijk nog buiten de sleuf verder, en is NO-ZW georiënteerd. De vulling is net zoals bij 801 heterogeen bruin met houtskoolbrokken. Tegenover spoor 801, aan de noordelijke sleufwand bevindt zich spoor 808, dat ook NO-ZW georiënteerd lijkt. Van dit graf werd slechts een klein stuk, van minstens 1,19 op 0,19m aangesneden. Het is vermoedelijk afgerond rechthoekig van vorm. De vulling van dit spoor is heterogeen bruin met houtskoolbrokken.

Een tweede cluster ligt amper 6m naar het oostnoordoosten. Opnieuw werden drie brandrestengraven aangesneden, waarvan één volledig in de sleuf lag. Spoor 803 is het meest westelijke en ligt aan de noordelijke sleufwand. Het heeft een afgerond rechthoekige vorm en is minstens 1,28 op 0,8m groot (NW-ZO oriëntatie). Dit graf heeft een grijsbruine heterogene vulling, met houtskoolbrokken. Een meter naar het zuidoosten bevindt zich spoor 804, aan

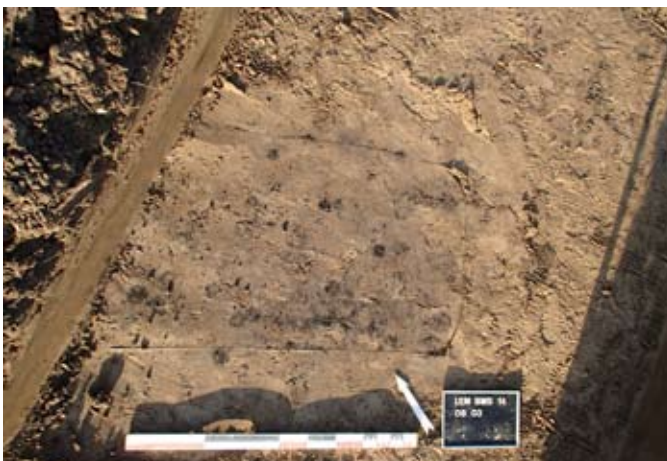
Figuur 43: Sleuf 8 met zicht op verschillende brandrestengraven

Figuur 44: Brandrestengraf 801

Figuur 45: Brandrestengraf 802

Figuur 46: Brandrestengraf 803

Figuur 47: Brandrestengraf 804

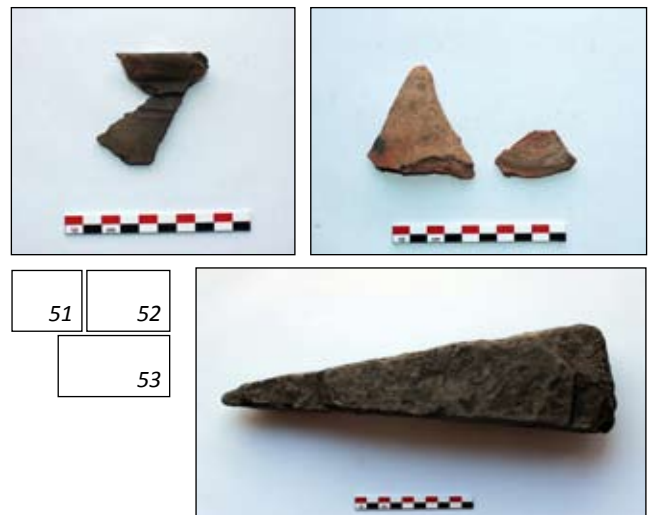
Figuur 48: Brandrestengraf 805

Figuur 49: Detailopname van verbrand bot in spoor 805

Figuur 50: Mogelijk brandrestengraf 806

Figuur 51: Randscherf uit 804

Figuur 52: Bodemfragment uit 805

Figuur 53: Natuurstenen object uit 806

de zuidelijke sleufwand. Spoor 804 werd slechts deels aangesneden en lijkt ook afgerond rechthoekig van vorm, mogelijk iets ronder. Het spoor was minstens 1,30m lang en 0,26m breed. De vulling is heterogeen donkergrijs met houtskoolbrokken. Uit 804 konden 1 rand- en 1 wand scherf gerecupereerd worden (20g). De scherven passen aan elkaar en zijn handgemaakt of traag nagedraaid. De pot had een korte uitstaande rand en een horizontale groef net onder de hals. Het aardewerk was verschaald met roestbruine chamotte en fijn zand en is zeer licht secundair verbrand. Mogelijk valt dit aardewerk, gezien de verschraling en de vorm, in de vroege middeleeuwen te dateren, hoewel een Romeinse datering niet met zekerheid uit te sluiten valt.

Op 1,1m ten noordnoordoosten van graf 804 bevindt zich spoor 805, het enige spoor dat volledig werd blootgelegd in deze sleuf. De vorm is ook afgerond rechthoekig maar de afmetingen zijn iets kleiner dan de andere graven (0,8 op 0,6m). Dit spoor was WNW-OZO georiënteerd. Bij 805 was in het vlak een minieme hoeveelheid verbrand bot aanwezig, in een heterogeen grijsbruine vulling met houtskoolbrokken. Er werden 2 stukken aardewerk (30g) gevonden: een bodem en een wandscherf die van eenzelfde recipiënt afkomstig lijken. Het gedraaide aardewerk is matig verbrand en was verschaald met zand, met een mogelijke Romeinse datering, hoewel een vroegmiddeleeuwse evenmin kan uitgesloten worden.

Het laatste (mogelijke) brandrestengraf in sleuf 8 situeert zich op 5m van de tweede cluster, richting het noordnoordoosten. Spoor 806 is veel ronder van vorm dan de andere graven in deze sleuf met afmetingen van 1 op 0,86m. De vulling was veel minder houtskoolrijk, en eerder

Figuur 54: Brandrestengraf 2501

Figuur 55: Brandrestengraf 2502

Figuur 56: Brandrestengraf 2503

Figuur 57: Mogelijk brandrestengraf 603

homogeen bruin met enkele houtskoolspikkels. Een opvallende vondst in dit spoor is een spievormig fragment in Doornikse kalksteen (1670g). Het voorwerp is 30cm lang, 5,5cm dik en bovenaan 8,5cm breed. De functie van dit object is niet duidelijk.

Naar aanleiding van deze opvallende concentratie van brandrestengraven werd ten noorden van sleuf 8 een extra sleuf aangelegd: dwarssleuf 25. Hierbij was het de voornaamste bedoeling na te gaan of de verspreiding van de structuren zich ook naar het noorden verder uitstrekte. Bij de aanleg van deze extra sleuf werden nogmaals drie brandrestengraven herkend. Sporen 2501 en 2502 lagen op 3m van het oostelijke einde van de sleuf, elk aan een zijde van de sleuf. Door de aanwezigheid van een recente verstoring helemaal in het begin van deze sleuf, werd het niveau van deze sleuf iets te diep aangevat. Bijgevolg zijn deze sporen deels te diep afgegraven. Het meest zuidelijke is spoor 2501, een afgerond rechthoekige kuil die minstens 1,12 op 0,28m groot is (ONO-WZW oriëntatie). De vulling bestaat uit heterogeen bruine zandleem met houtskoolbrokken. Aan de andere zijde van de sleuf ligt spoor 2502, dat ook afgerond rechthoekig van vorm was en wat groter (minstens 1,15 op 0,94m). Het spoor was NW-ZO georiënteerd. De vulling was heterogeen bruin met houtskoolbrokken. Het derde graf in deze sleuf werd slechts voor een klein stuk aangesneden aan de zuidelijke zijde van de sleuf, 7,5m naar het westzuidwesten. Spoor 2503 is afgerond rechthoekig met afmetingen van minstens 0,75 op 0,4m. Het heeft een bruine heterogene vulling met houtskoolbrokken.

In de proefsleuf direct ten zuiden van sleuf 8 werden geen brandrestengraven aangetroffen. Eén sleuf verder op ongeveer 25m ten zuiden van de concentratie brandrestengraven bevindt zich nog een ondiep bewaard exemplaar in sleuf 6. Dit spoor 603 werd deels aangesneden en lijkt rond van vorm. Het spoor is 0,8 op minstens 0,27m groot en heeft een lichtbruine heterogene vulling met houtskoolbrokjes. Wellicht betreft het hier een iets minder diep bewaard brandrestengraf, of situeert dit graf zich net naast de proefsleuf.

Figuur 58: Houtskoolrijke verkleuring in de rand van sleuf 9

Figuur 59: Mogelijk slecht bewaard brandrestengraf 909

Figuur 60: Brandrestengraf 911

In sleuf 9 werden twee, meer verspreide, brandrestengraven aangetroffen. Het eerste exemplaar ligt op 46m van het oostelijke einde van de sleuf en op 44m van de cluster met graven. Spoor 909 was slechts voor een zeer klein stukje zichtbaar in de sleuf, maar in profiel bleek wel houtskool aanwezig. Bij het plaatselijk uitbreiden van de sleuf, bleek het om een concentratie houtskoolrijke pijpen van mollen te gaan. Er valt geen echt brandrestengraf meer in te herkennen, eerder de plaats waar ooit een graf iets hoger voorkwam. Deze zone is 1,29 op 0,82m groot, met een afgerond rechthoekige vorm.

Spoor 911 bevindt zich 60m naar het westzuidwesten van 909, op een afstand van 56m van de concentratie graven, en ligt eigenlijk veel dichterbij de concentratie van bewoningssporen naar het westen. Dit spoor ligt ook aan de zuidelijke zijde van de sleuf. Het graf is vrij scherp rechthoekig van vorm en NNW-ZZO georiënteerd. De vulling is sterk houtskoolrijk.

In totaal werden dertien brandrestengraven aangetroffen in sleuven 6, 8, 9 en 25 op een zone van ongeveer 60 op 50m. Slechts in twee graven werd aardewerk gevonden, en dat aardewerk is niet eenduidig in datering. Typologisch zijn brandrestengraven vooral gekend in de Romeinse periode, wat zeker tot de mogelijkheden behoort. Maar ook in de vroege middeleeuwen zijn brandrestengraven gekend, hoewel zeldzamer gezien de grote dominantie van rijengrafvelden bestaande uit inhumaties. Het schaarse aardewerk uit graf 804 lijkt mogelijk vroegmiddeleeuws

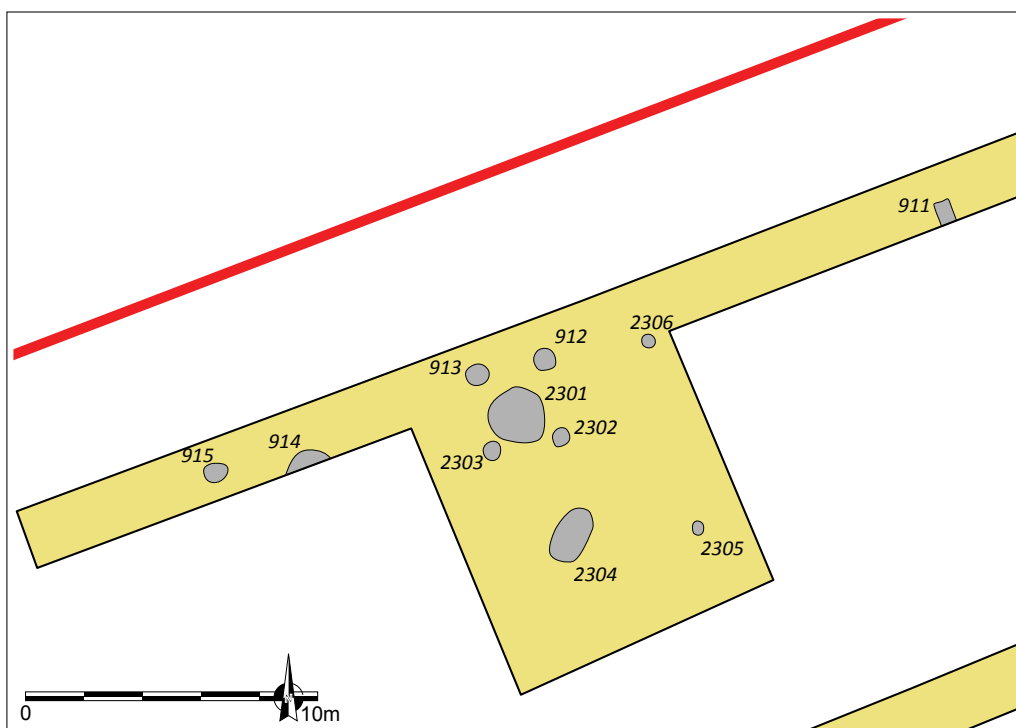
(hoewel een Romeinse datering niet uit te sluiten valt). Of alle graven tot dezelfde chronologische fase behoren of niet, is bijgevolg niet duidelijk. Uitzonderlijk is wel dat er in de kernzone een dergelijk grote concentratie brandrestengraven wordt aangetroffen. In die zone bevinden negen tot tien graven zich binnen een zone van ongeveer 200m². Hier lijkt sprake van een grafveld. Brandrestengraven uit de Romeinse periode worden wel meer aangetroffen tijdens proefsleuvenonderzoek en opgravingen, en lijken te wijzen op een gedifferentieerd grafritueel met verspreid voorkomende veldgraven, kleine clusters van graven die als familiegrafveldjes kunnen worden gezien en grotere grafvelden. Vooral van die laatste categorie zijn de laatste jaren in zandig Vlaanderen slechts weinig sites onderzocht.

Tijdens een onderzoek in 2011 niet ver ten oosten van de kerk van Lemberge, op zo'n 200m van de concentratie brandrestengraven, werd al een kleine cluster van zes Romeinse brandrestengraven aangetroffen (DE GROOTE *et al.* 2012). De grote concentratie graven op een kleine zone van binnen het projectgebied lijkt eerder op een groter grafveld te wijzen. Wellicht hoort graf 603 tot de rand van het grafveld of tot de overgangszone waar minder graven aanwezig zijn. Graven 909 en 911 zijn, gezien de verdere afstand, misschien eerder te interpreteren als mogelijke veldgraven. Op zich is het voorkomen van een grafveld uit de Romeinse periode al een bijzondere vondst, de mogelijkheid van een vroegmiddeleeuwse datering is al helemaal uitzonderlijk en uiterst interessant.

11. Historische nederzettingssporen

In het uiterste westen van het projectgebied zijn in de meest westelijke 20m van proefsleuf 9 een aantal nederzettingssporen opgemerkt. Het betreft twee ronde sporen die 2,4m van elkaar verwijderd liggen, 912 en 913. Beide sporen hebben een heterogene bruingrijze vulling en kunnen geïnterpreteerd worden als paalsporen. Spoor 912 heeft een diameter van 0,74m, spoor 913 is iets ovaler en meet 0,8 op 0,72m. Vijf meter verder naar het westen situeert zich een ronde kuil tegen de zuidelijke sleufwand. Spoor 914 werd deels aangesneden en is minstens 1,6 op 0,54m groot. Twee meter naar het westen bevond zich het ovaal spoor 915 dat 0,82 op 0,66m groot was en een heterogene bruine vulling had, mogelijk gaat het hier ook om een paalspoor.

Aan de zuidelijke zijde van de sleuf ter hoogte van 912 en 913 werd een kijkvenster aangelegd. De twee ronde paalsporen die in de sleuf werden aangetroffen bleken deel uit te maken van een constructie. Voor zover deze constructie in totaliteit is aangetroffen, betreft het een vierpostenspieker met licht acentrale kuil. Deze spieker is NNW-ZZO georiënteerd en meet 3

Figuur 61: Detailgrondplan van de sporencluster met bijgebouw en kuilen

Figuur 62: Palen 912 en 913 in de proefsleuf

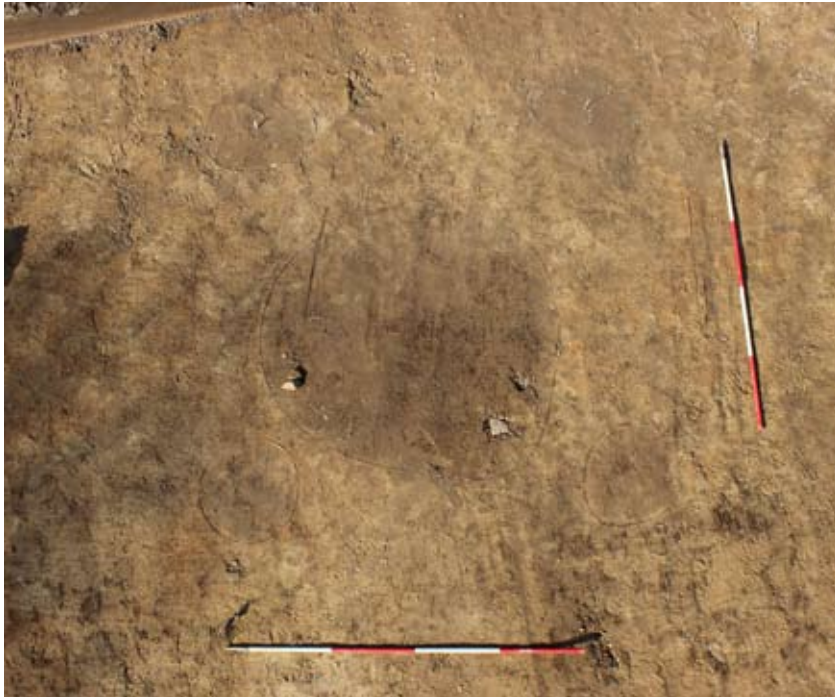
Figuur 63: Kuil 914 op de voorgrond, paal 915 daar achter

Figuur 64: Een zicht op het kijkvenster en de directe omgeving

Figuur 64: Detail van het kijkvenster met de verschillende grondverkleuringen

Figuur 66: Vondsten uit acentrale kuil 2301

Figuur 65: Verticale terreinopname van de vierpalige constructie en acentrale kuil

bij 3,3m. Acentraal binnen deze palenzetting lag een grote ronde tot licht ovale kuil 2301 met afmetingen van 2,02 op 1,96m. De vulling van deze kuil was heterogeen bruin en enkele vondsten konden worden gerecupereerd. Het gaat om 5 gegladde wandscherven (22g) in handgemaakt aardewerk dat met chamotte en fijn zand verschaald was. Het aardewerk kan gedateerd worden van de Romeinse tot de middeleeuwse periode. Er werd ook een stuk dakpan (*tegula*) van 250g en 2 fragmenten natuursteen gevonden. De stenen zijn mogelijk resten van een maalsteen en een wrijfsteen. Gezien de sporen dezelfde vulling vertonen en de kuil vrij goed gepositioneerd is in de structuur, lijken beide gelijktijdig te zijn. Dergelijke constructies met een kuil worden wel meer aangetroffen in nederzettingen. Het kan gaan om een kuil met artisanale functie met een overdekking, of het kan zelfs als hutkom bestempeld worden.

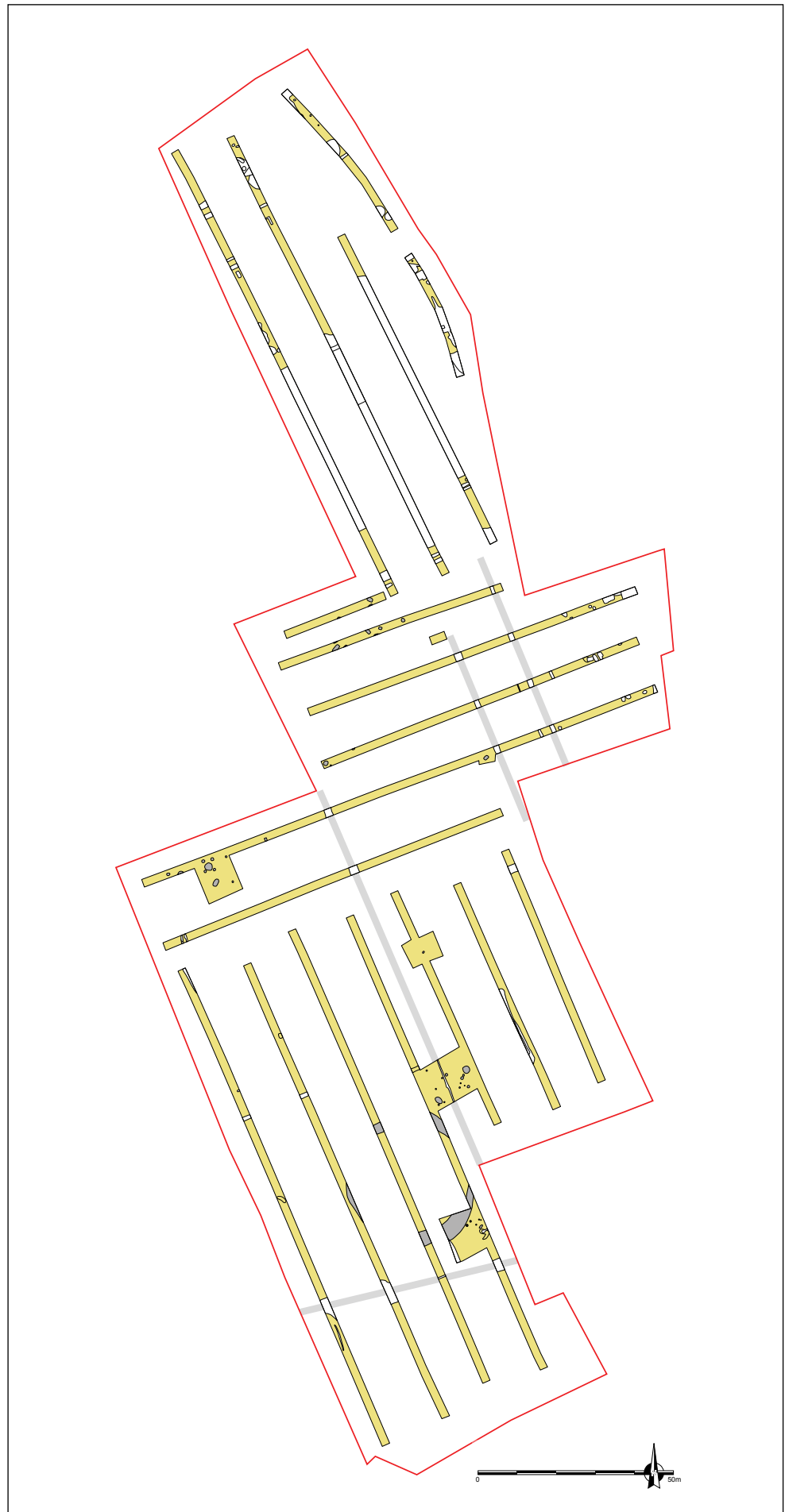
In hetzelfde kijkvenster werden nog een kuil en twee mogelijke paalsporen herkend. Spoor 2304, een grote ovale kuil die 2m ten zuidzuidwesten van de spieker ligt, was 1,99 op 1,14m groot. De vulling van deze kuil was homogeen bruin. Ten oostnoordoosten van spoor 912 op ongeveer 3m bevindt zich spoor 2306, een rond paalspoor met een diameter van 0,46m. De vulling is bruin heterogeen. Spoor 2305 ligt 6m naar het zuidzuidoosten van 2306. Dit mogelijke paalspoor heeft een ovale vorm, een (donker)bruin heterogene vulling en is 0,46 op 0,36m groot. Sporen 2305 en 2306 liggen op een lijn die dezelfde oriëntatie heeft als de spieker. Het is mogelijk dat deze sporen deel waren van een soort afbakening, voor zover een interpretatie al mogelijk is zonder volledig zicht op de totaliteit van de sporencluster.

In dit westelijk deel lijkt een kleinschalige zone met sporen aanwezig die mogelijk doorloopt buiten het vlak in noordelijke en/of westelijke richting. De vierpalige constructie met licht acentrale kuil, de bijkomende twee kuilen en paalsporen in de sleuf en het kijkvenster wijzen op de aanwezigheid van een nederzetting met een datering in de historische periode. Het mogelijke erf kan dateren vanaf de Romeinse periode tot de middeleeuwen.

12. Afgebroken boerderij op een mogelijke walgrachtsite en recente percelering

De grootste concentratie recente sporen situeert zich duidelijk in het noordelijke deel van het projectgebied. Dit lageregelegen, natte stuk terrein kenmerkt zich vooral door de aanwezigheid van heel wat bouwpuin in de teellaag. Bij aanvang van het onderzoek lagen verspreid nog enkele hoopjes bouwpuin. Bij het onderzoek van sleuven 1, 2 en 5 kon voor een groot deel van de proefsleuven vastgesteld worden dat de moederbodem ook vergraven

Figuur 67: Grondplan met aanduiding van de recente sporen in wit en het gereconstrueerde verloop van de aangetroffen grachten

Figuur 68: Blauwe verkleuring van de bodem in sleuf 1

Figuur 69: Recente verkleuringen in sleuf 2

Figuur 70: Veel verstoring in sleuf 5

Figuur 71: Bakstenen cisterne 206

Figuur 72: Kuil 105 met afval in situ

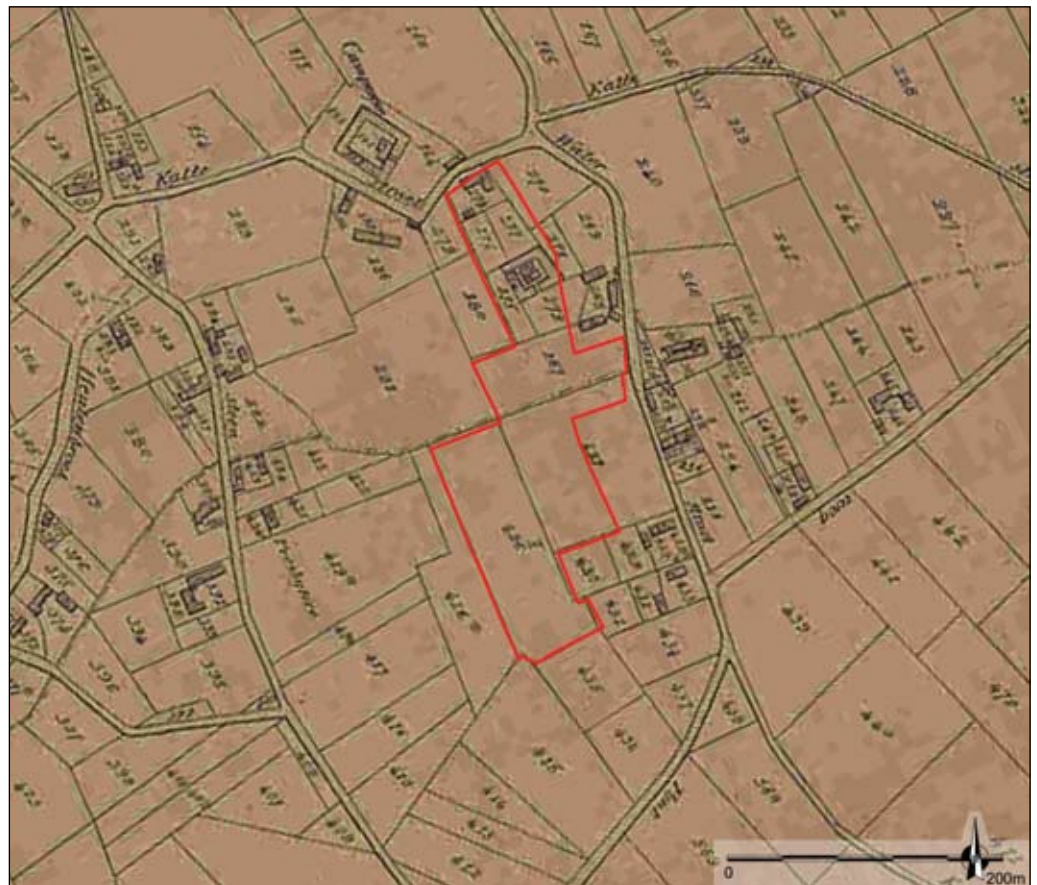
Figuur 73: Gracht 908

was. Op dezelfde hoogte is een grote verstoring te zien over de volledige breedte van de sleuf, die respectievelijk 45,5, 60 en 57,7m lang meet (Sporen 109, 203 en 501). Grofweg vormen deze samen een rechthoek. Op basis van enkele plaatselijke verdiepingen werd bepaald dat deze verstoringen minstens 0,50m diep zijn. De onderkant van deze verstoring werd niet bereikt. De vulling ervan is heterogeen donkergrijs, bruin met op sommige plaatsen blauwe verkleuring door reductie van de bodem.

Figuur 74: Selectie van de vondsten uit kuil 105

Figuur 75 (rechts): Detail van een van de flessen met opdruk, uit kuil 105

Figuur 76: Popkaart met aanduiding van het projectgebied (© www.kbr.be)

Deze rechthoekige verstoring lijkt op basis van het puin vrij recent, ergens in de 20ste eeuw, gedempt te zijn. De situering van de rechthoek valt waar te nemen op verticale luchtfoto's en correspondeert met een apart rechthoekig perceel op het huidige kadaster. De verstoring valt ook samen met de restanten van een mogelijke site met walgracht die nog waar te nemen is op de kaart van Ferraris uit het laatste kwart van de 18de eeuw. Op de Popkaart die uit de tweede helft van de 19de eeuw stamt, is de hoeve met walgracht nog aanwezig. Op basis van de resultaten in de proefsleuven lijkt deze hele zone afgebroken, en mogelijk ten dele afgegraven, in de loop van vorige eeuw en werd het bouwpuin verspreid over het terrein en de aanwezige putten of grachten. Dit zou kloppen met wat buurtbewoners melden over de aanwezigheid van een boerderij die werd afgebroken in de tweede helft van de 20ste eeuw.

In dit noordelijke deel van het terrein komen nog andere recente sporen voor. In sleuf 2 werden nog enkele bakstenen resten *in situ* gevonden. Het gaat om spoor 209, een stenen muurtje dat een hoek maakt naar het westen. Op 8m van het noordelijke einde van de sleuf werd een ovale structuur in baksteen (spoor 211) aangetroffen, wellicht een restant van een oude cisterne. De opening werd gevormd door een ring bakstenen van 1,06 op 0,94m groot. De positie van deze vondsten komt overeen met een kleiner gebouw dat op de Poppkaart in deze hoek van het terrein staat afgebeeld.

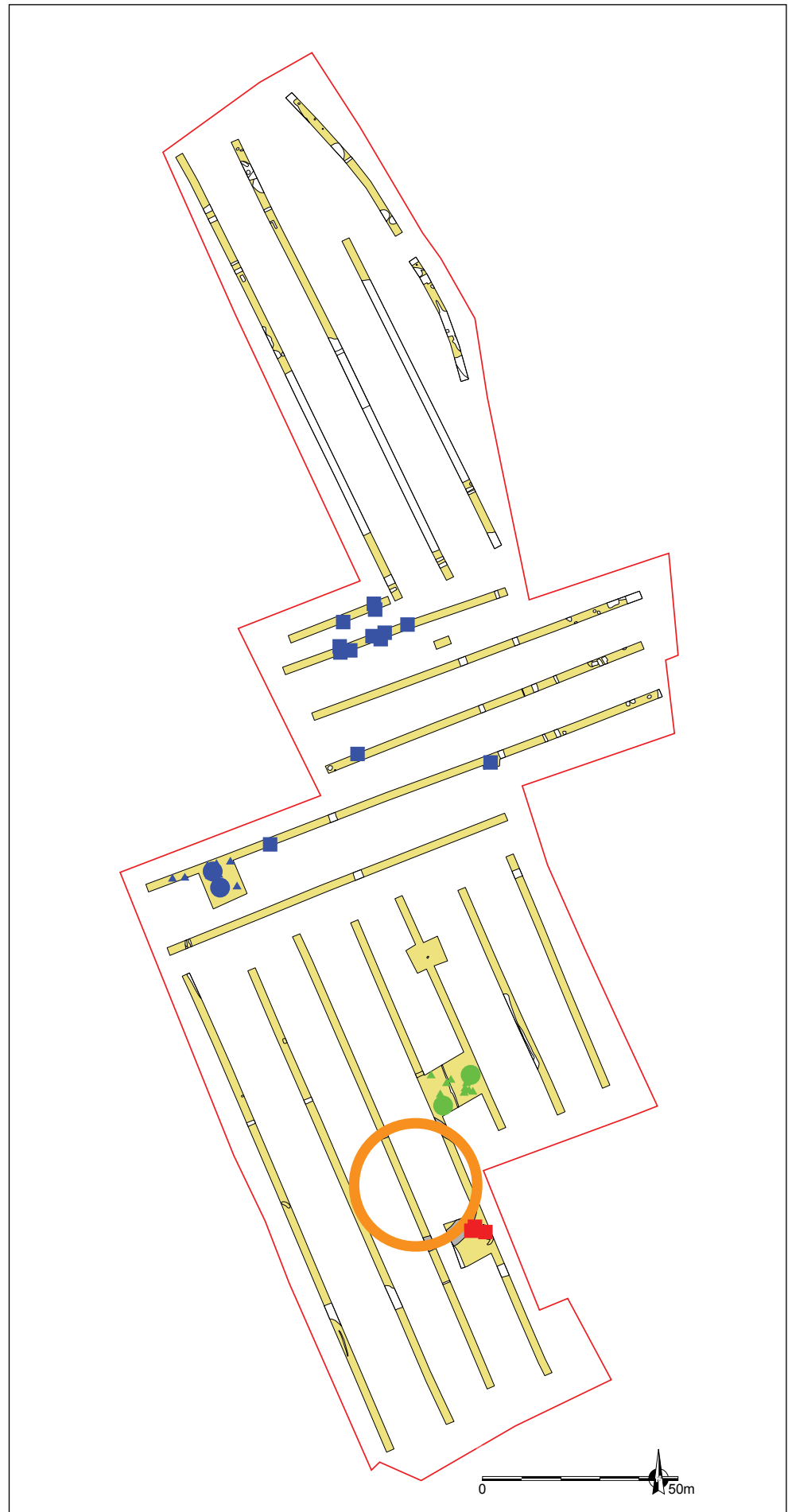
In sleuf 1 situeert zich ten noorden van de verstoorde zone spoor 105, een afgerond rechthoekige kuil van 1,7 bij 0,8m groot. Uit de homogeen bruine vulling werden zes glazen recipiënten gerecupereerd. Het betreft twee grote drankflessen in groen glas. Op één ervan is nog 'BROUWERY HET ANKER; A. WAUTERS; MEIRELBEKE' te lezen. Er is ook nog een grote rechthoekige fles in oranje tot bruin glas met langs één kant 'LIQUEUR' en langs andere kant 'COINTREAU'. Een kleiner medicinaal flesje met octogonale doorsnede in bruin glas vermeldt 'USAGE EXTERNE; UITWENDIG GEBRUIK'. Op de hals is ook nog een opschrift in glas, maar dit is moeilijk leesbaar, mogelijk staat er 'SLORN; LINIMEN'. Een vijfde, vermoedelijk medicinaal flesje is vervaardigd in wit glas, met op de bodem '180'. Een laatste flesje in wit glas lijkt een water- of frisdrankflesje met op de bodem 'NHA'. Op basis van deze vondsten kan de kuil uit de eerste helft van de 20ste eeuw geplaatst worden.

Sleuven 3 en 4 liggen in elkaars verlengde en volgen de oostelijke percelering. Ze zijn aangelegd ten oosten van een nog aanwezig stuk gracht dat als landschapsrelict bewaard is gebleven. In beide sleuven werden enkel recente sporen aangetroffen, zowel kuilen als grachten. In het noorden van sleuf 3 werd één spoor aangetroffen. Spoor 302 had een grijslichtbruine heterogene vulling en houtskoolspikkels. Het is afgerond rechthoekig en meet 0,5 op 0,4m. Dit spoor kan recent zijn, maar het valt niet uit te sluiten dat het iets ouder is. Helaas lag deze sleuf vlak naast een waterrijke depressie, waardoor de proefsleuf al snel onder water stond en verder onderzoek hier niet mogelijk was. Gezien de twijfelachtige datering, het geïsoleerd voorkomen, de zware versterking van de rest van dit stuk terrein en de praktische problemen bij aanleg van een kijkvenster werd besloten om er ook geen aan te leggen.

De recente sporen op de rest van het projectgebied zijn in een paar gevallen te identificeren als grachten, die in meerdere sleuven terugkomen. Het gaan om twee grachten die evenwijdig lopen met een NNW-ZZO oriëntatie en in sleuven 6, 7, 8 en 9 herkend werden. De oostelijke gracht bestaat uit sporen 606, 708, 807, 906. De westelijke gracht omvat sporen 604, 709 en 906. Deze gracht werd niet meer aangetroffen in sleuf 8. Een derde gracht met dezelfde oriëntatie liep in het verlengde van enkele perceelsgrenzen, en werd herkend in sleuven 9, 10 en in kijkvenster 1. De gracht bestaat uit spoor 910, 1003 en 2008. Het verloop van deze gracht komt overeen met oude perceelsgrenzen die nog op het kadasterplan te zien zijn. Helemaal in het zuiden van het projectgebied werden in sleuven 11, 12, 13 en 14 delen van dezelfde gracht aangetroffen, bestaande uit spoor 1105, 1201, 1303 en 1401. De gracht heeft een ONO-WZW oriëntatie maar kan niet gekoppeld worden aan een recente perceelsgracht.

13. Synthese en aanbevelingen

Het projectgebied werd onderzocht met 17 proefsleuven, 2 bijkomende zoeksleuven en 5 kijkvensters. Vooral op de hoger gelegen en drogere zandleemgronden centraal op het terrein leverden de sleuven sporen op. Het oudste spoor is een circulaire structuur met een doorsnede van 31m, van midden naar midden van de gracht, en een breedte tussen 1,8 en 3,86m. Op typologische gronden is deze structuur te interpreteren als het laatste restant van een grafheuvel. Vergelijkbare exemplaren lijken eerder in de beginperiode van het grafheuvelgebruik te dateren, eerder op de overgang met het finaal neolithicum of de vroege bronstijd. Net ten zuidoosten van de gracht bevinden zich drie mogelijke urnengraven. Op typologische gronden dateren deze eerder in de late bronstijd tot vroege ijzertijd, maar een bredere datering in de metaaltijden valt niet uit te sluiten. Een dergelijke continuïteit tussen een grafheuvel uit het begin van de bronstijd en een grafveld(je) uit de late bronstijd wordt maar zelden vastgesteld. Ten noordoosten van de grafheuvel liggen enkele grote kuilen met bijhorende paalsporen die op basis van het aardewerk gedateerd kunnen worden in de late ijzertijd, vermoedelijk in de 4de-3de eeuw v.Chr. Op dat moment wordt mogelijk een nederzetting ingeplant. Een stuk naar het noorden zijn in twee naast elkaar gelegen sleuven maar liefst tien brandrestengraven

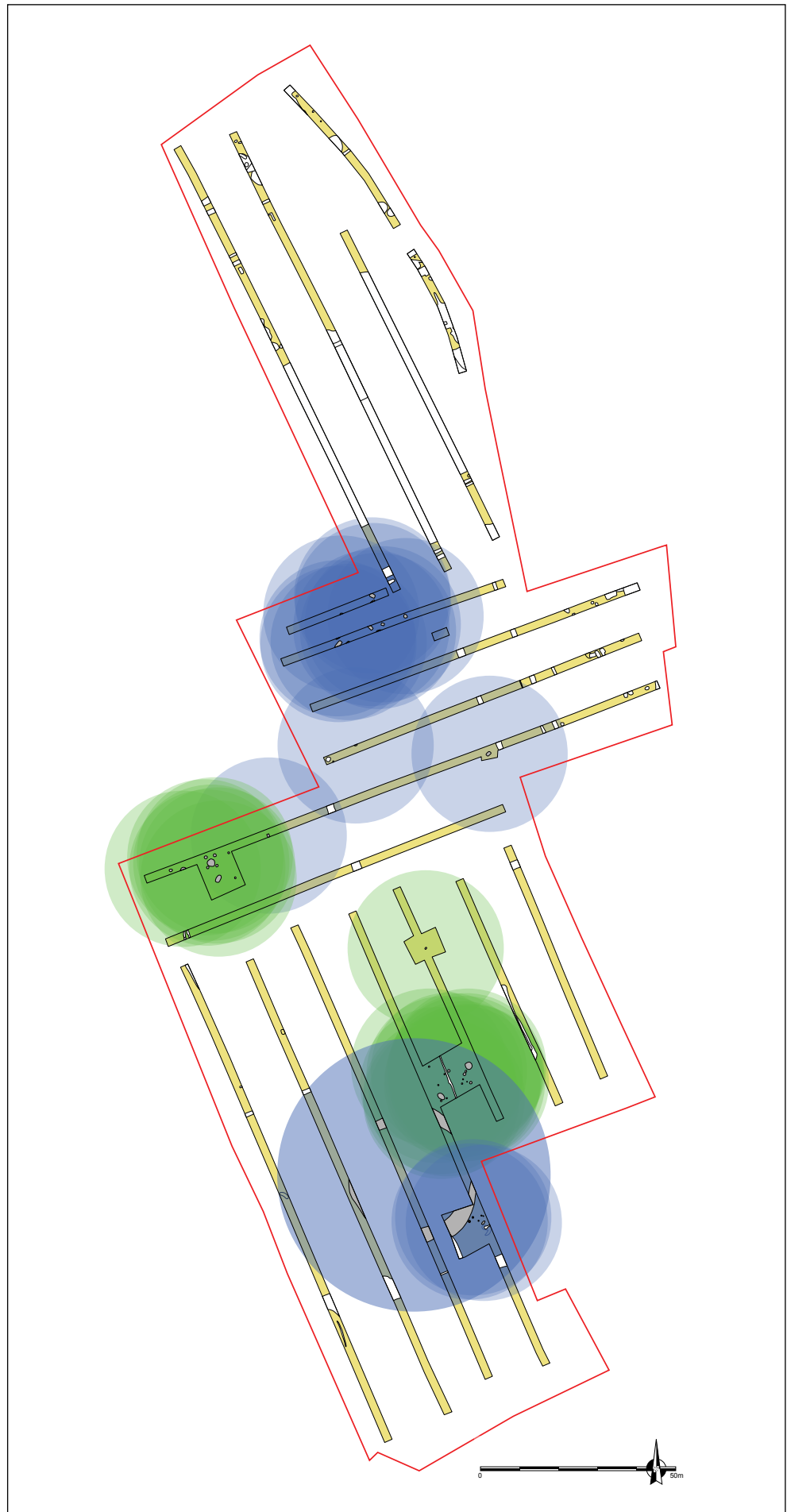
Figuur 77: Syntheseplan;
 vierkanten: graven;
 driehoeken: paalsporen;
 cirkels: kuilen;
 oranje: bronstijdgrafheuvel;
 rood: urnengraven mogelijk
 late bronstijd - vroege ijzertijd;
 groen: nederzetting late
 ijzertijd; blauw: historische
 periodes, zowel grafveld
 als nederzetting

aangetroffen. Iets verderop bevinden zich nogmaals drie exemplaren. Deze vormen een grafveld dat op een kleine zone gelegen is, maar een grote dichtheid vertoont. Traditioneel komt dit type graf voor in de Romeinse periode. Op basis van het aardewerk dat in enkele kuilen werd aangetroffen, kan niet uitgesloten worden dat de graven in de vroege middeleeuwen dateren.

In de westelijke hoek van het terrein werd een tweede nederzettingszone herkend, in de vorm van een spieker met licht acentrale kuil en verschillende andere kuilen en paalsporen. Op basis van de vondsten in deze grote kuil dateren deze sporen in de Romeinse tot middeleeuwse periode. Verder komen enkel nog vrij recente sporen voor. Het noordelijke stuk, waar op basis van kaartmateriaal een mogelijke site met walgracht kon worden verwacht, bleek grotendeels verstoord door vergravingen en gevuld met vrij recent puin, wellicht te wijten aan de afbraak van deze boerderij.

De bewaringstoestand van de sporen lijkt goed tot zeer goed. Er zijn tekenen van bioturbatie, maar deze zijn eerder matig tot laag in aantal te noemen. Een aantal brandrestengraven lijken niet diep bewaard te zijn (vooral buiten het grafveld), maar bij opgravingen werd al meermaals vastgesteld dat graven op verschillende dieptes worden aangelegd. Het kan bijgevolg goed zijn dat in de directe omgeving van een ondiep bewaard graf, een dieper aangelegd exemplaar ligt. Ondanks de lemige bodem, zijn de sporen niet gedegradeerd zodat ze nog steeds goed leesbaar zijn onder de ploeglaag of onder de B-horizont, afhankelijk van de positie binnen het projectgebied. Zelfs het potentieel oudste spoor, de circulaire gracht, die meer uitloging vertoont, is nog redelijk goed leesbaar.

Op basis van deze resultaten is een vervolgonderzoek zeker aangewezen. Elk van deze zones met sporen biedt voldoende tot zelfs veel intrinsieke waarde. De afbakening van de op te graven zones is niet evident. Door de schijnbaar lage sporendichtheid in de proefsleuven lijken vrij veel 'lege' zones voor te komen op het projectgebied. Bij het graven van de kijkvensters bleek – zeker in het geval van de nederzetting uit de late ijzertijd – deze lage trefkans zich te vertalen in een plaatselijk hogere dichtheid van sporen die te identificeren vielen als nederzettingsserven of een groep urnengraven. De aanwezigheid van brandrestengraven iets ten noorden valt dan weer op door de hoge dichtheid in twee sleuven. Hierdoor wordt ervoor geadviseerd om twee kernzones af te bakenen, en een bijkomende uitbreidingszone te voorzien. Om een gebied te kunnen aanduiden dat in aanmerking komt als kernzone, werden op het grondplan telkens bufferzones met een straal van 20m per spoor aangeduid. Groene cirkels duiden de nederzettingssporen aan, blauwe cirkels geven de sporen met een funeraire aard weer. Hierbij wordt duidelijk wat als minimale kernzone dient weerhouden te worden. De overgangszone binnen de noordelijke sporencuster tussen brandrestengraven en mogelijk deels gelijktijdige nederzetting bevat nog twee verspreide brandrestengraven. Om na te gaan wat het mogelijke verband tussen beide is, dient ook een fysieke verbinding gemaakt te worden. Het zuidelijke vlak kenmerkt zich als een aaneengesloten geheel van drie verschillende interessante sporencusters. De zone er tussen dient op zijn minst als uitbreiding van de vlakken, afhankelijk van de sporendichtheden in de nabijheid van het noordelijke en zuidelijke opgravingsvlak. Vooral de nederzetting uit de late ijzertijd kan ruimer uitvallen dan op basis van het proefsleuvenonderzoek kan bepaald worden. De grenzen van dit mogelijke erf opzoeken lijkt dan ook onontbeerlijk en om de relatie met het omliggende landschap te snappen dienen ook perifere structuren opgespoord en onderzocht te worden. Een buffer waarbij in een 15-tal meter geen enkel spoor meer voorkomt lijkt dan ook aangewezen als argument om de zone niet verder uit te breiden. Langs noordelijke kant moet ook rekening gehouden worden met een uitdeemsterend grafveld. Het is goed mogelijk dat er zich een grafveld met dichte clustering van brandrestengraven situeert in de noordelijke zone, maar dat de begrenzing daarvan flou of onduidelijk is. Dergelijk fenomeen kon al worden vastgesteld in Sint-Denijs-Westrem op The Loop waar een volledige funeraire zone werd aangetroffen, bestaande uit grafveldkernen, zones met middelmatige aanwezigheid van verspreide graven en zones met een lage aanwezigheid van graven (onderzoek 2013 door De Logi & Hoorne). Ook daarom kan het nuttig zijn de zuidelijke sleufwand van het noordelijke vlak verder uit te breiden indien in de nabijheid nog brandrestengraven of andere sporen aan het licht komen. Het noordelijke vlak is bij benadering 5000m² groot, het zuidelijke ongeveer 4600m². Het optionele stuk meet 3800m². In totaal moet bijgevolg rekening gehouden worden met een opgraving van 1,34ha. Afhankelijk van de aangetroffen sporen is deze verkleinbaar tot een 0,96ha.

*Figuur 78: Grondplan met
aanduiding van bufferzones
rond de aangetroffen
sporen. Groen rond
nederzettingssporen, blauw
rond grafcontexten*

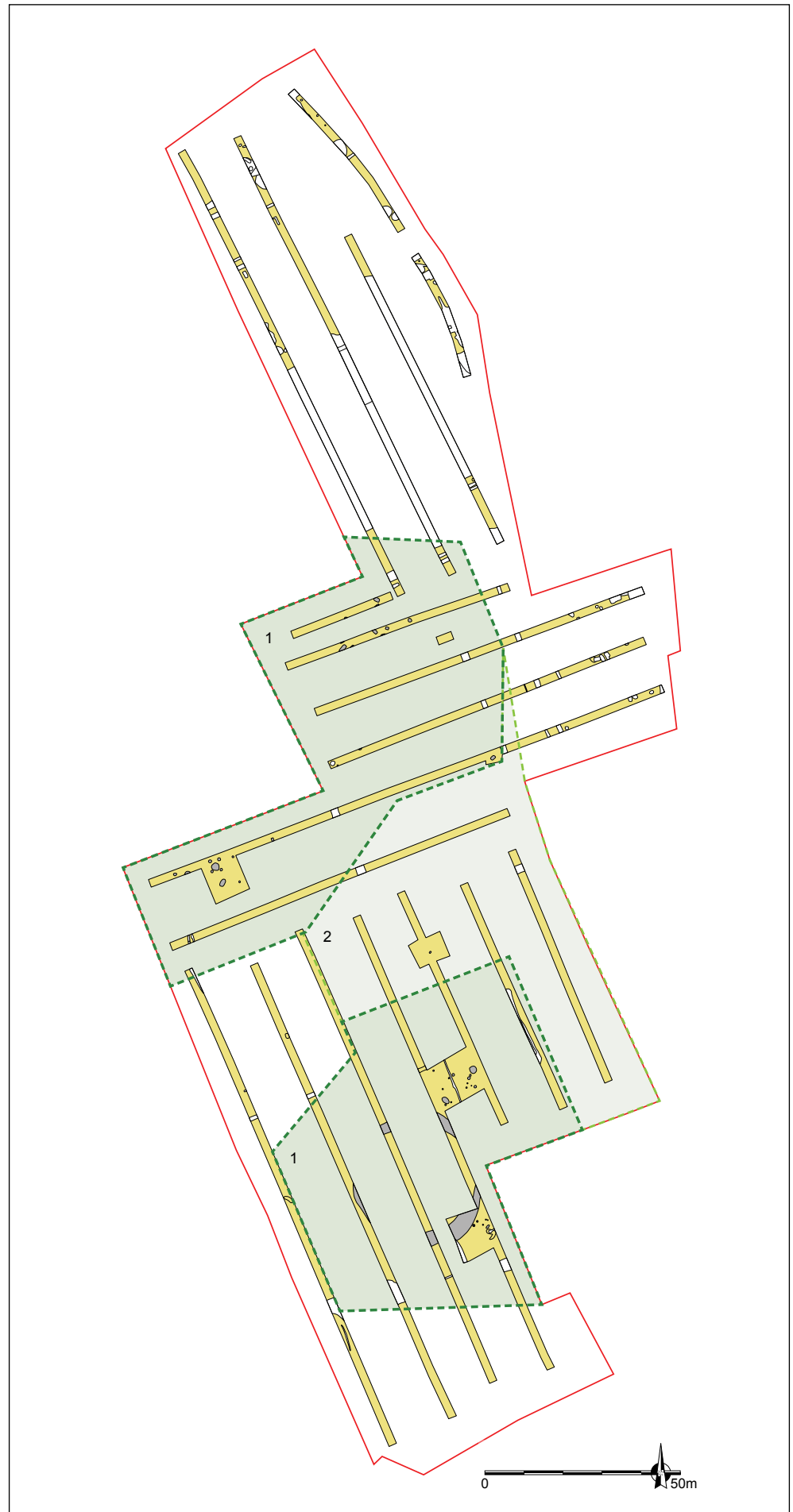
Bij het vlakdekkende vervolgonderzoek dienen een aantal aandachtspunten in het oog gehouden te worden. Gezien de bijzondere aard van een aantal vondsten en vooral de verbanden tussen zones van belang zijn, wordt aanbevolen om te werken met voldoende grote opgravingsvlakken. Het werken met dambordpatronen of stroken is niet aangewezen. Bij het afgraven dient grote voorzichtigheid ingebouwd te worden bij de aanleg van het vlak in de buurt van de urnengraven. Direct onder de ploeglaag bevond zich het aardewerk van de urn, die al afgetopt was door het ploegen. Om potentieel bijkomende urnengraven niet verder te beschadigen dient in deze zone met de grootste voorzichtigheid te worden afgegraven door een ervaren kraanman, onder nauwgezette begeleiding van de archeologen. De reeds blootgelegde urnengraven en potentiële urnengraven zijn niet gecoupeerd tijdens het proefsleuvenonderzoek. In functie van het vervolgonderzoek zijn deze sporen afgedekt met waterdoorlaatbare doek, met daarboven geel-zwart veiligheidslint om de plaats te markeren. Ook de brandrestengraven in sleuven 8 en 25 zijn op dergelijke manier afgedekt, alsook kuilen 1502 en 2001. Het spreekt voor zich dat voorzichtigheid is geboden bij het terug openleggen van deze zones.

Tijdens een vlakdekkend vervolgonderzoek verdienen een aantal onderzoeksvragen zeker aandacht. Met betrekking tot de grafcirkel dienen de volledige dimensies van de structuur te worden nagegaan. Dergelijke brede grachten kunnen erg diep gaan, soms betreft het grachten met een V-vormig profiel. In het kader van de veiligheid en om een kwalitatief hoogstaand onderzoek te garanderen, lijkt het aangewezen om de coupes onder droge omstandigheden uit te voeren, desnoods met bronbemaling. Er dient ook nagegaan te worden of er resten van een centraal graf of eventuele bijzettingen aanwezig zijn. Er moet ook aandacht worden besteed aan de mogelijke meerfasigheid van dergelijke monumenten. Is de grafcirkel heruitgegraven? Zijn er nog oudere of jongere fases, zoals palenkransen of aanwijzingen voor palenkransen of andere cirkels aanwezig? Over heuvellichamen zijn zelden gegevens beschikbaar, omdat ze in latere periodes volledig genivelleerd zijn. Echter bodemkundige fenomenen zoals dassenburchten of voor latere periodes konijnenpijpen kunnen aanduidingen zijn voor hellingen en kunnen bijgevolg iets zeggen over het heuvellichaam en de bewaring ervan. Deze natuurlijke fenomenen goed documenteren en er voldoende aandacht aan besteden, lijkt dan ook nuttig. Zijn er nog (fragmenten van) andere mogelijke circulaire greppels aanwezig die niet zijn opgemerkt tijdens het archeologisch vooronderzoek? In het kader van de chronologie moeten voldoende ¹⁴C-dateringen voorzien worden, en dient bij de staalname een goede registratie te gebeuren van de precieze locatie van de stalen. Het verdient de voorkeur om verschillende fases van de opvulling van de gracht te dateren (zie ook DE REU 2014: 13, 19), en bijkomend te focussen op stalen uit de onderste lagen, die zich het dichtst bij de aanleg van de structuur situeren. Eveneens belangrijk is de verhouding ten opzichte van de omringende sporenclusters. Vooral de mogelijke aanleg van enkele urnengraven of een urnengrafveld vlak bij een mogelijk nog zichtbaar monument is uitzonderlijk en bijgevolg interessant. In dat kader is het opstellen van een chronologische fasering van de opvulling van de gracht noodzakelijk. Indien de bewaringstoestand van macroresten en/of pollen het toelaat, is een reconstructie van het landschap per fase eveneens nuttig.

Of de drie mogelijke urnengraven wijzen op de aanwezigheid van een klein of groot urnengrafveld is niet duidelijk. De aangetroffen urnengraven documenteren en nagaan of er nog meerdere exemplaren aanwezig zijn kan een idee geven over de bewaringstoestand van het grafveld en de ruimtelijke uitgestrektheid ervan. Ook voor deze graven is het uiterst belangrijk een goede chronologische dataset op te bouwen, door integrale bemonstering en gerichte ¹⁴C-dateringen zowel op verbrand bot, indien de graad van verbranding hoog genoeg is, als op houtskoolstalen of verkoalde macroresten. Het is uiterst belangrijk om de inplanting nabij de grafheuvel te duiden, waarvoor deze chronologie onontbeerlijk zal zijn. Speciale aandacht bij de rapportage voor het verband tussen grafheuvel en urnengraven is dan ook vereist. Binnen urnengrafvelden zijn randstructuren zoals greppels en palenzettingen, van een kleinere dimensie dan in de vroege tot midden bronstijd, zeker mogelijk. Goed bewaarde urnengraven kunnen een uniek inzicht bieden op de populatie door doorgedreven botonderzoek op de verkoalde resten. Of er intacte urnen, of urnen die tot aan de rand zijn bewaard gebleven zullen worden aangetroffen is maar de vraag. De mogelijkheid van conservatie voor aardewerk wordt best opengehouden. Alsook voor eventuele metaalvondsten, in een aantal urnengraven zijn metalen bijgiften zeker gekend.

Ten oosten van de grafheuvel ligt een nederzetting die eerder in de late ijzertijd lijkt te dateren. Op basis van het vooronderzoek lijkt er slechts een matige (tot lage) densiteit van sporen aanwezig. De twee grote kuilen leverden zelfs al bij het opschaven wel heel wat aardewerk op, waaronder erg

*Figuur 79: Aanbeveling;
1: kernzones met vlakdekkend
onderzoek; 2: bufferzone
met verder onderzoek tenzij
sporendensiteit stopt*

mooi versierde recipiënten. Wellicht gaat het om een nederzetting, maar ook andere mogelijke activiteiten mogen niet bij voorbaat uitgesloten worden. Bij deze vermoedelijke nederzetting kunnen alle bijhorende structuren verwacht worden: hoofdgebouwen, bijgebouwen, kuilen en waterputten. Er dient te worden nagegaan of er één of meerdere nederzettingfases aanwezig zijn. Is het mogelijk één of verschillende erven te herkennen en wat is de onderlinge chronologie. Kan een functionele indeling van het erf voorgesteld worden? Op kleinere schaal zou de gebouwtypologie moeten afgetast worden aan de (schaars) gekende typologie. Hetzelfde geldt ook voor het aardewerk: toont deze overeenkomsten met andere gekende sites?

Van het grafveld dat bestaat uit brandrestengraven moet in eerste plaats de uitgestrektheid worden nagegaan. Wat zijn de begrenzingen en hoe kenmerken deze zich? Is er sprake van een scherpe of eerder een diffuse begrenzing. Wat is de densiteit van het grafveld. Ook de globale datering is een bijzonder vraagstuk. Kan een mogelijke vroegmiddeleeuwse component herkend worden, of betreft het een Gallo-Romeins grafveld? Of bestaat er een langduriger gebruik? Hoe zit het met de onderlinge chronologie van de graven. Kan op basis van spatiale analyse gekoppeld aan daterings-elementen een fasering per generatie opgesteld worden? Kunnen uitspraken gedaan worden met betrekking tot de relatie van het grafveld met mogelijke veldgraven. Als dit grafveld een mooi afgesloten eenheid vormt, is doorgedreven natuurwetenschappelijk onderzoek een mogelijkheid. Botanalyses leveren doorgaans weinig resultaten op, gezien de grote fragmentatie van en het slechts voorkomen in zeer lage hoeveelheden van gecremeerd bot. Toch kan niet uitgesloten worden dat (verbrand) bot in voldoende hoeveelheid aanwezig is. Houtsoortenbepaling zou zeker nuttige informatie over het grafritueel kunnen opleveren.

Voor de mogelijke nederzetting uit historische periodes vlak bij het grafveld stellen zich dezelfde vragen als bij de oudere tegenhanger. Bij het vervolgonderzoek kunnen alle soorten nederzettingssporen worden aangetroffen: paalsporen, kuilen met verschillende functies, waterputten, afbakingsgreppels; maar ook grotere eenheden zoals gebouwplattegronden. Betreft het één of meerdere erven? Wat is de datering, en is een onderlinge fasering mogelijk? Passen de mogelijke gebouwplattegronden binnen de gekende typologieën? Wat is de verhouding tot het nabijgelegen grafveld? Er kunnen nog tal van bijkomende vragen bedacht worden, maar deze lijken de kern van het vervolgonderzoek samen te vatten.

Dit archeologisch proefsleuvenonderzoek leverde bijzonder interessante resultaten op. De archeologen vonden tot vijf interessante zones, telkens met een andere focus of uit een andere periode. Het vervolgonderzoek van deze site kan een vernieuwend inzicht bieden in een aantal thema's. De chronologische gegevens van de grote en vrij impressionante grafcirkel kunnen een nuttige aanvulling vormen voor de chronologie van de bronstijdgrafheuvels op supraregionaal niveau. Ook de aanwezigheid van enkele urnengraven en vooral de mogelijke continuïteit in grafgebruik is een uniek gegeven voor zandig Vlaanderen. Nederzettingen uit de late ijzertijd, en zeker uit de 4de tot 3de eeuw zijn evenmin goed gekend in dit gebied. Een grafveld uit de Romeinse periode is op zich al een belangrijke vondst, mocht deze echter in de vroegmiddeleeuwse periode dateren, dan is deze nogmaals zo belangrijk. En het mogelijk verband met de vlakbij gelegen nederzettingssporen wekt dan ook weer interesse voor deze meer frequente vondst.

14. Conclusie

In opdracht van de VMSW voerde De Logi & Hoorne in maart 2014 een archeologisch vooronderzoek uit op de terreinen aan de Burgemeester Maenhautstraat tegenover de kerk in Lemberge (Merelbeke). In totaal werden zeventien proefsleuven, twee bijkomende zoeksleuven en vijf kijkvensters aangelegd op het 2,6ha grote terrein. Tijdens het onderzoek kwamen archeologische sporen uit verschillende periodes aan het licht, vooral op de hoger gelegen en drogere zandleemgronden centraal op het terrein. De belangrijkste aangetroffen sporen zijn de restanten van een grafheuvel uit (het finale neolithicum tot) de vroege / midden bronstijd, urnengraven uit de late bronstijd tot vroege ijzertijd, een nederzetting uit de late ijzertijd, een grafveld bestaande uit brandrestengraven en een nederzetting uit de Romeinse tot vroegmiddeleeuwse periode. Op basis van deze vondsten is een vervolgonderzoek noodzakelijk, met vrij veel wetenschappelijk potentieel. Dit vervolgonderzoek moet op zijn minst bestaan uit twee kernzones in vlakdekkend onderzoek, goed voor een oppervlakte van 9600m² en een zone tussen beide in die als optionele zone moet beschouwd worden. Een bijkomende 3800m² dient te worden opgegraven indien sporen blijven voorkomen.

Bibliografie

BOURGEOIS J. & CHERRETTÉ B., 2005. L'Age du Bronze et le Premier Age du Fer dans les Flandres occidentale et orientale (Belgique): un état de la question. In: BOURGEOIS J. & TALON M. (Eds.), *L'Age du Bronze du Nord-Ouest de la France dans le contexte européen occidental: nouvelles découvertes et propositions de périodisation, actes de la table ronde tenue dans le cadre du 125ème Congrès national des sociétés historiques et scientifiques, Lille, 2000*. Paris: 43-81.

DE CLERCQ W., 2000a. Archeologisch noodonderzoek op de RWZI-installatie in Bachte-Maria-Leerne. Een greep Oost-Vlaamse pre- en protohistorie tussen Leie en Kale. *Monumentenzorg en cultuurpatrimonium. Jaarverslag van de provincie Oost-Vlaanderen 1999*: 138-142.

DE CLERCQ W., 2000b. Metaaltijdsporen tussen Leie en Kale. *Lunula. Archaeologica protohistorica VIII*: 22-25.

DE CLERCQ W., BASTIAENS J., DEFORCE K., DESENDER K., ERVYNCK A., GELORINI V., HANECA K., LANGOHR R. & VAN PETEGHEM A., 2004. Waarderend en preventief archeologisch onderzoek op de Axxes-locatie te Merelbeke (prov. Oost-Vlaanderen): een grafheuvel uit de Bronstijd en een nederzetting uit de Romeinse periode. *Archeologie in Vlaanderen VIII*: 123-164.

DE CLERCQ W., DESCHIETER J. & DE MULDER G., 2004a. Archeologisch noodonderzoek op de vroeg- en volmiddeleeuwse begraafplaats en nederzetting Merelbeke-Caritas (O.-VI.). Resultaten en eerste synthese na afronding van het veldonderzoek. *Archaeologia Mediaevalis 27*: 9-12.

DE CLERCQ W., DESCHIETER J. & DE MULDER G., 2004b. Merelbeke. Caritas: archeologisch noodonderzoek op de vroeg- en volmiddeleeuwse begraafplaats en nederzetting in 2003. *Monumentenzorg en Cutuurpatrimonium, Jaarverslag van de Provincie Oost-Vlaanderen 2003*: 142-145.

DE CLERCQ W. & VAN STRYDONCK M., 2002. Final report from the rescue excavation at the Aquafin RWZI plant Deinze (prov. East-Flanders, Belgium): radiocarbon dates and interpretation. *Lunula. Archaeologica protohistorica X*: 3-6.

DE GROOTE K., MOENS J. & AMEELS V., 2012. Vroegmiddeleeuwse resten van ijzerproductie in de dorpskern van Lemberge (Oost-Vlaanderen). *Archaeologia Mediaevalis 35*: 104-106.

DE REU J. & BOURGEOIS J., 2013. Bronze Age barrow research in Sandy Flanders (NW Belgium): an overview. In: FONTIJN D., LOUWEN A.J., VAN DER VAART S. & WENTINK K. (Eds.). *Beyond barrows. Current research on the structuration and perception of the Prehistoric Landscape through Monuments*. Leiden: 155-194.

DE REU J., 2014. De chronologische context van de Bronstijdgrafheuvel in Zandig-Vlaanderen (België). Een revisie van de ¹⁴C chronologie. *Lunula. Archaeologia protohistorica XXII*: 13-21.

PEDE R., CLEMENT C. & CHERETTÉ B., 2013. Over oude en nieuwe grafheuvels in de Vlaamse Ardennen. Recent archeologisch onderzoek te Ronse (prov. Oost-Vlaanderen, België). *Lunula. Archaeologica protohistorica XXI*: 23-29.

PEDE R., CLEMENT C. & CHERETTÉ B., 2014. Naar een absolute chronologie van de grafcirkels in De Stadstuin te Ronse (prov. O.-Vl., België). *Lunula Archaeologica protohistorica XXII*: 41-44.